

dicatam, fol. 142. col. 4. ff. De re iudica.

Bart. autem in d. l. 2. quem alij non referunt, illius glo. sententiam aliter accepit. Interpretatur enim, unum solum modum ab Accursio tradi, non uero duos: quasi negatiua coniunctim ex duobus probanda sit, & per confessiones aduersarij & per numerationes diuersis temporibus factas secundum uarias quantitates. Nec intelligit Bar. aduersarij confessiones, quibus contineretur, se non numerasse pecuniam. Quin potius intelligit, quod positiones fiant aduersario, ut confiteatur, se pecuniam per partes numerasse debitori, & quod actus numerationis bis intercessit. Tunc enim (inquit) probabit reus, quod prima uice fuit tantum, & secunda tantum: & sic quod non ascēdebat totam summam in cautione contentam. Et hunc modum intelligendi repetijt idem Bart. hic lect. 2. ad finem.

Angel. uero Perus. in d. l. 2. supra eo. neminem referens alio & quidem diuerso modo glo. sententiam explicat intelligēs, quod loquatur copulatiue, ut etiā Bart. intellexit. Cæterum in articulis differt à Bar. Nam adstruens (inquit) hanc negatiuam debet formare duos articulos. Primus est, quod creditor confessus fuit, se non numerasse totam pecuniam, & q̄
hæc

hæc confessio facta fuit se præsentem. Secundus articulus est, quod creditor tali tempore et tali loco tantam pecuniam numeravit. Hoc enim probato, probatur, quod maior quantitas numerata non fuit.

Ego aduerto, Bal. et alios non aestimasse, quod Accurs. confessiones plurali numero dixit. Et tamen si adversarij confessiones conventus debitor alleget, iam præsentia debitoris, quam exegit Angel. prope est, ut necessaria non videatur. Siquidem ubi probaverit, adversarium bis absentem se confessum esse, quod pecuniam non numeravit: obtinere debet, ut absolvatur. Quoniam et geminata confessio absente parte facta præiudicare dicitur, ut novè tentare videtur Feli. in. d. cap. Si cautio. n. 39. et latè attingit Ias. in. l. Admonedi, in. 2. lect. n. 153. ff. De iureiuran. Præterea aduerto, Angel. non intellexisse, quod Accurs. se referret nec ad plures unius confessiones, nec ad plures eidem numeratas quantitates: quavis Bart. et plures confessiones et plures quantitates exigat. Sum igitur in
4 ea opinione, ut existimem, et ubi una sola numeratio diverso tempore facta est secundum uariam quantitatem ab ea, quæ in debitoris confessione continebatur, per ipsam debitoris confessionem et numerationem diverso tempore factam secundum uariam quantitatem

Satis.

satis probare negatiuam. Sic confessio creditoris si peruacua est, ut etiam superfluit, habere rationem pluri-
 rium numerationum diuerso tempore factarum. Hoc an Accursi. fortasse senserit, alij uiderint: certe ueris-
 simum existimari debet, argumen. tex. nota. in. l. Ab
 Anastasio, in uerb. hoc tantum, infra Manda. Ex
 quo Bal. colligebat, si. col. uers. Extra quaeritur, quod
 si quis confessus est, se habuisse centum nomine dotis,
 & tandem apparet, quod post istam confessionem fu-
 erunt ei numerata quinquaginta de illa summa: certe
 ex confessione mariti & ex uaria quantitate postea
 numerata resultat praesumptio, quod non recepit nisi
 quinquaginta: & ideo ultra non tenetur. Idem tradit
 ibi Saly. n. 6. Feli. in. d. cap. Si cautio. n. 84. Areti. in
 l. Triticum, in fine. ff. De uerb. obliga. Dec. cons.
 421. Plene & subtiliter. n. 14.

Tertius modus, qui omnes excellit utilitate, est si
 si quis per ipsum Notarium et testes probauerit, tem-
 pore, quo instrumentum confessionis scriptum fuit, nul-
 lam interuenisse numerationem, nec potuisse interueni-
 re, quin ipsi uidiissent. Nam tunc probare intelligitur
 negatiuam: & rejicit onus probationis in creditorem.
 Ita tenuit Angel. in. l. Si ex pretio, ad finem, supra
 Si certu peti. et in. l. Si stipulatus. §. Chrysogonus. 2.

col. ff. De uerb. obliga. quem ibi sequuntur Ioan. Imol. 4. col. & Alex. n. 14. Areti. col. 7. Pau. Castrens. hic. 2. col. Sozi. in. l. Certi condictio. §. Si nummos. n. 19. probatus ibi a Purpura. n. 72. ff. Si certum peta.

Ex hoc infertur annotatio ad Saly. traditionem in. l. In contractibus. n. 5. infra hoc titu. ubi scripsit, quod si hodie creditor confiteatur, tempore cautionis pecuniam non numerasse, & sub spe futurae numerationis cautionem recepisse, postea uero affirmat, se numerasse, & biennium elapsum esse, intra quod reus querelam non proposuit: huiusmodi confessio præiudicabit creditori. Quoniam reddit retro certum, quod confessio facta fuit sub spe futurae numerationis: quæ numeratio cum in facto consistat, nullo spatio temporis præsumitur. Sed ubi (inquit) dubiū esset, an spe futurae numerationis fecisset, uel tunc præsentis uel præteritæ: tunc stante hoc dubio per lapsum biennij præsumitur numeratum fuisse, ut prima facie demonstrat confessio. Hæc Saly. Cuius sententiam non rectè accepit Angel. Areti. in. §. Idem iuris. n. 59. In-

Contra An
gel. Aret.

an

an spe futuræ numerationis cautionem debitor fecerit
 uel tunc præsentis uel præteritæ: proinde stante hoc
 dubio per lapsum biennij pecuniam præsumi numera-
 tam fuisse. Quod utiq; Saly. uerbis repugnat ipsis ui-
 delicet, quæ ab Angel. referuntur. Siquidem Saly. in
 posteriore uersiculo loquitur planè, quando nulla con-
 fessio creditoris circa numerationem proponitur: sed
 tantùm confessio debitoris profertur, quæ lapsò bien-
 nio numerationem probat efficacitius. Nam utiq; si cre-
 ditor confessus esset, tempore cautionis se pecuniam
 non numerasse: ineptissimum esset dicere, dubium fore,
 an ratione præteritæ numerationis uel præsentis uel
 futuræ conscripta esset cautio: quum per confessionem
 ipsam constaret, præsentis numerationis respectu
 non esse conscriptam cautionem. Ego igitur noto, Saly.
 expressim loquitur, quo casu creditor confessus esset,
 se tempore cautionis pecuniam non numerasse, & sub
 spe futuræ numerationis cautionem accepisse. Cæte-
 rum si creditor duntaxat confessus esset, se tempore
 cautionis pecuniam non numerasse, fortassis sensit,
 non sufficere hanc confessionem debitori. Certè hoc
 ex illius sententia Angel. Aret. tradidit. Quod ta-
 men relatæ supra à nobis opinioni repugnat. Nam
 si negatiua probatur coarctata ad tempus cautionis
 Quæ

Quæ probatio erit euidentiore, quam per ipsam aduersarij confessionem?

Hinc etiã utilissima sententia procedit circa. l. Generaliter, infra hoc titu. l. Cum de indebito. §. fina. ff. De probatio. cap. Si cautio De fide instrumẽ. ubi habetur secundum communem opinionem, quod confessio facta ex alia causa quam mutui statim præiudicat. Inducetur enim facilis probatio negatiua, si is, qui confessus est, se recepisse pecunias uel res, probauerit, quod tempore confessionis non recepit. Sic obtinebit, ut absoluat: nisi ex aduerso probetur, receptas fuisse à debitor pecunias uel res. Hoc in terminis tradidit Angel. Perus. in cons. 156. Domina Angelina, ad finem, argumento. d. §. Chrysogonus. ubi Arcti. col. 7. uers. Ex his, illum refert & sequitur. Hoc ex Bar. traditione descendit in. d. §. Chrysogonus. n. 3. ubi generaliter docet, quod si quis in instrumento confessus fuit, se habuisse et recepisse mille ex aliqua causa, præsumitur, numerationẽ interuenisse tẽpore confecti instrumenti. Idem tradidit Bar. in. l. Certe condictio. §. Si nummos. n. 9. ff. Si certum petat. & in. l. Post dotẽ. n. 20. & 21. ff. Soluti matri. Et Bar. sententia communiter est recepta, ut per Alex. in. d. §. Chrysogonus. n. 14. Ias. in. d. l. Post dotẽ. n. 25. Campe. in tracta. De dote parte. 3. quæstio. 146. Porro Angel. in. d. §. Chrysogonus, & omnes
ferẽ

ferè, qui eum sequuntur, huic Bar. sententiæ consequens esse putant, ut qui probauerit, tempore confecti instrumenti nullam interuenisse receptionem, interim negatiuam probare uideatur. Quòd si quis dixerit, confessionem positam in instrumento non posse improbari, nisi per aliud instrumentum. d. l. Generaliter, responderi posset, in causa mutui non procedere. d. l. Generaliter, secundum Saly. inibi col. 2. n. 4. Sed et si procederet, responderetur, per testium argumenta posse infringi scriptam confessionem, si scriptura fuit facta ad probationem ex Bar. & aliorum sententiis in. d. l. Generaliter: quam sequitur Angel. in allegato consilio, & nos quoque eam secuti sumus supra in. 2. fallen. Tametsi nonnulli repugnent in eadem. l. Generaliter, & in. l. Testium, supra De testi. & Carol. Ruin. cons. 78. n. i. lib. 4.

Ego tamè in his hæsito. Nam primùm Bar. sententiæ in d. §. Chrysogonus, quæ in pluribus locis repetijt, uidetur nullo forti argumento defendi posse. Omnia enim argumenta, quæ congeffit in. d. l. Post dotem, illud duntaxat euincunt, quod illa uerba Chrysogoni, scripsit me accepisse, uel accepi, quæquam præteriti temporis sint, referuntur nihilominus ad tēpus conscriptæ cautionis. Quomodo etiam uerba Notarij scribentis, accepit, referuntur ad tempus instrumenti: ut etiam illa, uendidit & tradidit. His exemplis docere Bar. debuisset, quòd

quòd si in instrumento continetur, quòd Titius confessus fuit, se accepisse: illa uerba præteriti temporis, cõfessus fuit, exprimunt confessionem factam fuisse tempore instrumenti. Deniq; si probaretur, quòd eo tempore confessio facta non fuit, instrumentum redderetur falsum, ut colligitur ex Bal. doctrina hic in. 6. quaestio. quem Aret. allegat in. d. §. Chrysogonus. 7. col. Sed utiq; non debuit docere Bar. q; illa uerba, se habuisse & recepisse, scripta in publico instrumento referrebantur per præsumptionem ad tempus conscripti instrumenti. Imò uerò in contrarium præsumptio trahere uidetur. Quippe si numeratio tẽpore confecti instrumenti interuenisset, instrumentum numerationis potius quàm confessionis fuerat conscribendum. Ergo quum Notarius hoc solùm testatus sit, se & testes audisse confessionẽ, nihil autẽ testatus fuerit se cũ testibus uidisse circa numerationem, in prõptu est, præsumere, q; tẽpore instrumenti confessio sola receptæ pecuniæ intercessit, non uerò ipsa pecuniæ receptio. Et hoc duntaxat argumento Bar. sententiam condẽnauit subtilis Rapha. Cuma. in. l. Prædia. 2. col. ff. De acqui. posse. relatus & probatus ab Angel. Aret. in princip. Insti. De litera. obiga. n. 7. Quorum mentionẽ apud Nouiores nõ legi. Igitur & si Titius probet, nullam numerationem interuenisse, quo tẽpore apud Notariũ confessus est, sibi

Cõtra Bar.
receptã sen-
tentiã, cum
Raph. Cu-
ma. & Ang.
Aret.

sibi numeratam ex causa mutui fuisse pecuniam, nulla ratio occurrit onerandi creditorem. Præterea quavis daremus, ueram esse Bar. opinionem, ut in re dubia præsumatur, numerationem tempore cautionis interuenisse: non ideo debitor, qui probaret, confecti instrumenti tempore nullam interuenisse numerationem, reiecturus uidetur in creditorem onus probationis. Nec enim per hoc uel præsumptiuè probat, sub spe futurae numerationis factam fuisse confessionem: quæ uidelicet fieri potuerit ratione numerationis præteritæ, ut secure tradit Practi. Papiens. in forma libel. actio. hypotheca. i. uerb. Mutuo. n. 19. Illud recipi sine difficultate posset, quod si probaret, tempore cautionis nullam se recepisse pecuniam, item quod sub spe futurae numerationis cautionem conscripsit, obtinere deberet, ex Saly. sententia in. d. l. In contractibus. n. s. Denique concludo, et confessiones factas ex alijs causis, quam mutui aut dotis non infirmari, etiam si quis probet, quod tempore confessionis non recepit res uel pecunias, quas ante potuit recepisse. Sic Angel. receptam opinionem iniquam existimo in. d. cons. 156. circa. d. l. Generaliter. Quamquam neminem hactenus legi, qui illi contradiceret. In causa uero mutui facilius erit, eiusdem Angeli sententiam admittere in. d. §. Chrysogonus. Dicetur enim, confessionem huiusmodi factam uideri sub spe futurae numeratio

Contra Angel. Perus. receptam opinionem.

merationis: quū constiterit, tempore cautionis pecuniā non interuenisse. Hanc distinctionē inter mutui causā & alias causas in terminis probandæ negatiuæ sensisse Bal. mihi uidetur cons. 197. Quædā mulier. n. i. uers. Et in hoc differt. lib. 3. Allego etiam tex. notabilem in. l. Aduersus, infra hoc tit. habentem, quòd ubi quasi credita pecunia petitur, & tractatur de exceptione non numeratæ pecuniæ: requiritur, an tunc cūm cauebatur, numerata fuerit pecunia. Vnde Nicol. de Martarel. & Bal. in fine collegerunt, quòd ubi est contētio super numeratione pecuniæ ex parte actoris proponētis, et rei opponētis, et uelit reus probare pecuniā non esse numeratā: satis est pbare, quòd tempore cautionis nō fuerit numerata pecunia. Et tūc actor habet necesse probare præcedentiē causā mutui. Aliās succūbet.

Sed quid si lapsō biennio debitor ex sua cautione conuētus excepit de nō numerata pecunia, et quū negatiuā pbare nō potuit, condēnetur: quæritur, † utrū puniendus sit p Authē. Cōtra qui propriā, infra eo? Et Saly. inibi. n. 7. putat, non puniendū: quòd Iustinianus respexerit ad onus actoris in probando. Planè cūm in proposita specie nullum onus actori incubuerit, pœna, quæ ei applicetur, locum non habet. Sequitur Ang. Aret. in. §. Idē iuris. n. 30. Insti. De exceptio. Ego in contrariū allego Accur. auctoritatē, quē nemo inibi

N reprobē

reprehēdit in. l. In cōtractibus, in uerb. continuū, infra hoc tit. Sed Saly. opinio iustior est. Vnde si in hoc Regno debitor post 60. dies ex cautione cōueniretur, et ipse exciperet de nō numerata pecunia, dataq; solēni ad pbandū dilatiōem nō probasset negatiuā: putarē, satis esse si condēnaretur ad reddendam petitam quātitatem cū expensis. Nec haberet locū pœna. §. i. lib. 4. titu. 47.

- 1 Biennij tempus nō currit cōtra minores xxv. ānis: sic in integrū restitutio necessaria non est.
- 2 Pupillus mutuā pecuniā accipiens tutore auctore obligatur, etiā si pecunia versa nō sit in eius utilitatem.
- 3 Minor xxv. annis accipiens mutuā pecuniā sub vsuris læsus præsumitur, etiā si læsionem non probet.
- 4 Minor xxv. ānis eius hæres qui mutuae pecuniae cautionē dedit, restitui potest à biēnij præscriptiōe, quæ aduersus ipsum completa est.
- 5 Monasterium amittit ipso iure beneficiū exceptionis non numeratæ pecuniæ: quū monachi rōne obligatū est, qui ante professionem scripsit se debere mutuam pecuniam: restituetur tamē.
- 6 Intellectus. l. Si intra, in fine hoc tit.
- 7 Hæres eius, qui cautionē dedit, potest ex generali clausula restitui aduersus præscriptiōem biennij, quum probabiliter ignorauit, defunctū cautionem dedisse.
- 8 Intellectus. l. Regia. lib. 4. titu. 47. §. E finādose.

Hoc autē^r biēnij tēpus uel 60. dierū, qđ onere probandi numerationē releuat creditorē, nō currit contra minores xxv. ānis, qui ipso iure illæ si seruātur: ut et in integrū restitutio necessaria eis nō sit. l. fi. sup. In quib. cas. in integrum restitui. necessa. non est. Et pudēdus error Feli. fuit in. d. cap. Si cautio. n. 60. quū scripsit, fauorē

uorē minorū xxv. annis in hoc cōsistere, ut lapsō biēnio
 admitterētur ad probandā negatiuā. Deniq; si pupil-
 lus chirographo se obligauit, tutore auctore, aut ado-
 lescens sine curatore, quū eū non haberet, et hodie ma-
 ior factus excesserit xxvij. ætatis annū: non habebit
 auxiliū aduersus damnū probationis, quod ex lapsu biē-
 nij prouenit. Quare creditor apud nos cautē faciet, se
 probationi nō confidēs expectauerit, donec xxv. ānos et
 60. dies debitor excesserit. Tūc demū aget ex chirogra-
 pho, nec timebit prærogatiuā huius exceptionis: quum
 onus pbādi numerationē incipiat esse creditoris. Hoc
 sentit Bar. i. d. l. si. in. 3. opposi. et explicauit Bal. inibi
 in. i. nota. colligēs, qđ licet aliās minor habeat benefi-
 cū restitutionis in integrū usq; ad xxix. annum: illud
 intelligitur, quādo læsio fuit pfecta in minore ætate.
 Sed ubi læsio cōtingit post maiorē ætatē, etiā si cōtin-
 gat intra xxix. annū, restitutio negatur. l. Doli. §. Di-
 uersū. ff. De nouatio. Idq; in proposita quæstione Gui-
 do Suz. a. prior docuerat, quē Alex. ad Bar. allega-
 uit in. l. 3. §. Si quis cum minore. ff. De minori.

Ex hoc apparet, leuiter scripsisse Angel. Aret.
 in. d. §. Idē iuris. n. s. quod minor etiā si elapsū sit biē-
 nij tēpus post maiorē ætatē, retinebit in effectu bene-
 ficium nostræ exceptionis: quoniā creditor probare te-
 nebitur, quod mutuū conuersū fuit in minoris utilitatē.

Contra An-
 gel. Aret.

Nij Motus

Motus est Angel. cōparatione ciuitatis et ecclesie, quibus minor ānis æquari solet. Porro ciuitas nō obligatur ex mutuo: nisi in eius uti'itatem uersum sit. l. Ciuitas. ff. Si certum pet. Idem q̄; in ecclesia obseruatur, Authē. Hoc ius porrectū, supra De sacrosan. eccle. Vnde Bal. ibi obseruabat, ecclesiā perpetuō etiā in terris Imperij posse opponere exceptionem nō numeratæ pecuniæ. Quæ tamē proprie nō est exceptio: quū ipso iure non sit obligata ecclesia. Sed Angel. Aret. non aduertit, tunc argumentū suū ualere, si tutor aut curator nomine minoris xxv. annis mutuā pecuniam accepissent. Siquidem hoc casu minores nō obligantur: nisi pecunia in rem eorū uersa fuerit. l. Si in rē, infra Quando ex facto tuto. Sed ubi minores pecuniam mutuā acceperunt auctoribus suis tutoribus uel curatoribus, uel ubi adolescens curatorē non habēs mutuā ipse accepit pecuniā, nemo dubitauit, eos ipso iure obligari, etiam si pecunia non sit postea in rem eorum uersa. Sed tamen si probauerint, læsos se fuisse, in integrum restituentur. l. Ait Prætor. §. 1. ff. De mino. l. Verum, cum. l. sequen. ff. De instito. Illud eleganter obseruari possit, si minores cautionem mutuæ pecuniæ sibi fœnori datæ conscripsissent, etiam lapsō xxv. ætatis anno, & præterea biennio, habituros in effectu intra xxx. annum nostræ exceptionis

Contra An
gel. Aret.

onis emolumentum. *A*ilegabunt etenim, se quum minores
 etate essent, captos fuisse, qui ad foenebrem pecuniã
 se obligauerint. Sic creditor non tantum numerationẽ
 pbare tenebitur, sed etiã illud, q̄ pecunia in rẽ minorũ
 uersa fuit. *A*lioquin restituetur i integrũ minor, q̄ foe
 neratoris odio captus presumitur. l. i. cũ gl. recepta, su
 pra Si aduers. credito. Tradit. *A*lex. i. d. l. Ciuitas. n.
 xi. *A*ndr. Sicul. i. c. i. n. s. De deposi. Sozi. cõs. 15. lib.
 i. Philip. Dec. i. d. Singularia. n. 21. ff. Si certum peta.
 Frãcis. Ripa i. l. i. s. Si is qui bona. n. 12. ff. De pigno.
 Quę tamen sententia hodie parũ est utilis: quũ ppter
 institutũ **CHRISTIANUM** usurę prohibitę sint.

*V*ltimò circa hoc quæro, si is qui mutue acceptę
 pecunię chirographum dederat creditori, ante bien
 nium decedat relict ob ærede pupillo uel adolescẽte, et
 postquam is hæres hæreditatẽ adierit, cõpletum fuerit
 biennũ, utrũ beneficio etatis cõsequi possit, ne lapsus
 biennij sibi præiudicet? Et constat quidem, biennij tẽ
 pora, quę currere cœperunt contra maiorem defun
 ctum, continua sse cursum contra hæredem minorem,
 proinde læsionem minori ipso iure contingere. Illud nõ
 æquẽ constat, an ita læsus possit auxilio Prætoris se
 in itegrum restituere usq; ad xxix. annum, ut non nu
 meratę pecunię querelam uel exceptionem proponat:
 quomodò ante lapsum biennij potuit proponere? Et *Ia*

cob. Aret. i. l. fina. supra In quib. casib. in integrū resti.
necessa. non est, putavit, hoc casu non esse indulgen-
dam in integrum restitutionem minori. Idem probavit
Castrens. ibi. 2. col. super glos. 2. allegans tex. ueluti ex-
pressum in. l. Si intra, infra hoc titul. Angel. etiam
Perus. n. 6. & idem Castrens. in. d. l. Si intra, Iacobi
Arenen. opinionem sequuntur, adiectis quibusdam ar-
gumentis. Sed t̄ in iudicando & consulendo contrariū 4
magis probaretur, ut in hac specie minor annis in inte-
grū restitui queat ex Accurs. sententia. d. l. fina. in. 2.
scholio: ubi Cynus. n. 4. Bar. n. 6. Angel. Peru. n. 2. Ia-
cob. de Sancto Geor. n. 11. in ea sunt opinione. Quam
etiam tenuit idem Bar. in. l. Etiam ei. n. 1. ff. De mi-
nori. & Bal. in. d. l. Si intra. n. 2. & Angel. Aret. in.
§. Idem iuris. n. 3. Insti. De exceptio. Facit traditio
Alboro. in cap. i. §. Præterea si quis. uers. Ex quibus
De prohibita aliena. per Federi. dicētis, quòd licet tē-
pus currat cōtra minorē, minor semper restituitur: ni-
si contrariū sit expressum. Refert Dec. cons. 556. n. fi.
Vnde colligo utilē declarationē t̄ ad id, quod Bal 5
subtiliter uoluit in cap. In præsentia. n. 7. De proba.
ubi ita scriptū reliquit, Sed quid ecce ingrediēs mona-
steriū confessus erat spe futuræ numerationis, et sic
consensus erat in forma & non in materia, erat in con-
sensu intrante & non in consensu perficiente: quæro
quid

quid iuris? Respondeo, monasterium sequitur materiam originis contractus: quia principium potētissima pars est. Nec obstat. C. De tēpori. appella. Authē. Si tamen: quia ibi tempus decisionem respicit: hic non. Quia si monasteriū inspicias, nūquam p̄scriptio curret: quum ex mutuo nunquam teneatur, nisi constet de numeratione, Authē. Hoc ius porrectum. C. De sacrosā. eccle. Hæc Bal. Qui planē sensit, monasteriū ex professi confessione antē facta obligari efficaciter post biennium. Quauis Feli. in. d. cap. Si cautio. n. 28. uers. Et istis adde, Bal. sententiam non satis intelligēs sic illā referat, quasi cōtra scripserit. Dicemus itaq̄, monasterium ipso quidem iure efficaciter obligatū esse amisso post biennium exceptionis beneficio: sed tamen in integrum restitui posse minoris exemplo cap. i. cum uulga. De in integrum restitui.

Nec receptæ sententiæ refragabitur. d. l. Si intra, in fine, ubi Imperator scripsit, heredem eius, qui tēpus labi permisit, omnimodò etiam si pupillus sit, conpellēdum soluere: † quoniam interpretandum est, totum legitimum tempus excessisse in ea specie cōtra defunctū, ut rectē Accurs. interpretatur. Et est uerissimus intellectus, secundum Angel. ibi in fine. Sic nulla eo casuratio est restituendi minorē annis, cum quo nihil gestum uideri potest. Sed et si Imperator euidenter loque

Bal. sententia à Feli. nō intellecta

retur, quo casu legitimum tempus consummatum esset aduersus ipsum pupillum: non improbe contenderetur, pupillum restituendum esse. Diceretur enim, Cæsares per ea uerba non exclusisse beneficium ætatis singulare: sed solutionis compulsionem retulisse ad ius commune argumen. l. Si infanti, infra De iure delibe. coniunctis his, quæ circa eum tex. scribit Aret. in. l. Pãthonijs 4. col. ff. De acqui. hæredi. et quod sensit glo. in. l. Postquam liti, in uerb. nulla ratio, supra De pactis, et quod in notabili specie tradit Roma. cons. 50. in princip. et quod Iason etiam in. l. Si procurator. n. fina. ff. De cõdicti. indebi. Nec enim superuacuum censeridebet, quod hæres etiam pupillus lapsso biennio incipiat efficacius obligari: & exceptionis beneficium ipso iure amittat.

Certe t̄ ex generali clausula, Si qua mihi iusta causa uidebitur, minor annis, qui probabiliter ignorauit de facti confessionem, audiendus esset, etiam si nihil cum eo gestum uideri posset: sic restitutionem in integrum mereretur ex alia edicti parte, argumen. nota. à Bar. in. l. Cum filius. §. In hac. n. 4. ff. De uerb. obliga. cum cõcordan. allegatis ibi per Alex. 2. col. n. 4. Quod in nostræ exceptionis specie respondit Cassene. cons. 67. Quidam minor. n. 27.

Quæ utilia sunt ad interpretationem t̄ nostræ. l. Regiæ. d. lib. 4. tit. 47. §. 7. ubi sic scriptum est. E finã
dose

do se ho deuedor antes dos sesenta dias poderam seus herdeiros allegar esta exceicam antes dos ditos sesenta dias acabados. E isto mesmo dizemos, se se finar o herdeiro, e siquar uiuo ho deuedor: ou se se finarẽ ambos e siquarem uiuos seus herdeiros. E passados os sesenta dias, nam poderam os herdeiros, posto que menores seiam, allegar tal exceicam.

Summæ

1 Exceptio non solutæ pecuniæ quæ creditori datur, replicatio magis est. 2 Intellectus Authen. De tempo. nõ solu. pecu. super dote, in verb. replicatiões colla. 7. 3 Querela vel replicatio nõ solutæ pecuniæ, quæ datur cre-	ditori, xxx. dierũ spacio concluditur. ¶ Creditor qui ante xxx. dies à tẽpore suæ cõfessiõis agere coepit, vtrũ habeat replicatiõnem nõ solutæ pecuniæ, si quo tẽpore replicat, elapsi iã sint xxx. dies.

DEBITOR. Idem est in reo debitore.

Qui si à creditore pecuniam exigatur, e se creditoris apocha defendere coeperit: opposita à creditore exceptione seu doli seu non solutæ pecuniæ, compelletur probare solutionem pecuniæ. Quo non impleto condẽnatio sequetur. l. In contractibus. §. Super cæteris, infra hoc titu. Cũm uerò exceptio ipsius creditoris sit, t replicatio magis est, ut Iustinianus sensit in Authen. De tempo. non

solu.

solu. pecu. super dote, in uerb. † replicationes, in princi.
 Colla 7. *Quauis Accurs.* inibi sententiam illius nõ
 iuste uideatur explicasse.

Inter hanc exceptionem, quæ creditori datur, & il
 lam debitoris, quam hæctenus tractauimus, sex diffe
 rentias obseruauim.

PRIMA differentia est, quòd huius excepti
 onis tēpus breue dicitur. l. In contractibus. §. Sed quo
 niam, ibi, BREVI TEMPORE, infra eo. † Idq; xxx. di
 erum esse, constituit Iustinia. in sequen. §. Super cæte
 ris. Et tamen superiori exceptioni multum tempus da
 batur, id est, biennum. §. Plane, uers. Multum, Insti.
 De litera. obliga. Ratio autem diuersitatis illa ab om
 nibus redditur in. d. §. Super cæteris, quòd non datur
 tanta auiditas in creditore suum debitum recipiente,
 quãta datur in debitore mutua desiderante pecuniã.
 Et hunc casum habuit de facto Angel. Aret. con
 tra Ioã. de Magdalena mercatorẽ Bononiã, uti ipse
 retulit nihil aliud in hac materia adiiciens in. §. Idem u
 ris. n. 2. Insti. De exceptio. Deniq; horum xxx. dierũ
 meminisse debuerat Guido Pape magis, quàm bien
 nij cons. 205. n. 9. uers. Quarto. Regia autem. l. d. lib.
 4. titu. 47. quanquam debitoris exceptionem biennialẽ
 ad. 60. dies coarctauerit, nihil tamen circa exceptionẽ
 creditoris cõstituit. Sic xxx. dies obseruari cõueniet,
 secun-

Cõtra Gui
 do. Pape.

secundum iuris communis dispositionem.

- 4 Hoc igitur loco utiliter quaerendum est, et si creditor, qui apocham quasi solutae pecuniae debitori tradiderat, eum intra xxx. dies conuenire coeperit, et quo tempore replicat contra apocham, sub spe futurae solutionis debitori datam, et pecuniam haecenus sibi non fuisse solutam, iam sint elapsi xxx. dies: an nihilominus habeat emolumentum huius exceptionis? Mouet quaestionem, quod inspecto tempore, quo coepit agere, uidetur habiturus id emolumentum. Nam petendo pecuniam quasi debitam, tacite protestari uidebatur, non esse sibi solutam pecuniam. Alioquin cum solutione eius, quae debetur, omnis tollatur obligatio, nec bonafides patitur, idem bis extigi, in princip. Insti. Quibus modis tolli. obliga. l. Bonafides. ff. De regu. iuris. l. Si fideiussor §. In omnibus. ff. Manda. nihil ageret, et dolose ageret, qui pecuniam peteret sibi iam solutam. Faciunt notabilia uerba Bal. in. l. Sub specie, in fine, infra De re iudica. Sed tamen contrarium magis probandum est ex Bal. sententia cons. 50. Ista quaestio. n. 3. lib. 4. Quaesitum enim, utrum creditor agendo querelam miscuisse uideretur respectu summae petitae? Et primo scribit, uideri, quod sic. Quia non refert, dicat, con queror, an dicat peto: cum non referat inter equipollentia. C. De contrahen. et committen. stipulat. l. Omnes. Et quia

quia uidetur tacite inclusisse omnes ius petendi, argumē.
 ff. De exceptio. rei iudica. l. An eandem. §. Excepti
 ones. Contrarium (inquit) probabiliter persuaderi po
 te st. Quia si contra hunc agentem opponatur confes
 sio, necesse habet, replicare de non numerata pecunia
 Insti. De replica. in princip. ff. De pactis. l. Si cum
 te: quum nondum querelam contra confessionem direxis
 se uideatur, nisi replicet. Planè eo tēpore elapsi erūt
 xxx. dies: et si replicabit, non poterit. C. De exceptio.
 l. Si pactum.

1 Renunciatio creditoris utrū
 valeat, si tēpore quo cōfite
 tur, renunciet exceptioni nō
 solutæ pecuniæ.

2 Lex poenalis extēditur quo
 ad principālē dispositionē
 ex idētitate rationis: sed nō
 extēditur quoad poenam.

SECVND^A differentia tentari posset, quòd
 S^r renunciatio huius exceptionis facta à creditore
 eo tempore, quo confessus est, sibi solutum fuisse, ua
 lebit faciliùs, quàm facta à debitore. Nam ut aiunt
 Petrus & Cynus in. l. In contractibus. §. Sed quoniã
 infra hoc titu. debitor magis affectat pecuniam habe
 re, quàm creditor affectet sibi pecuniam restitui. Igi
 tur non eadem facilitate renunciabit. Quod prope sen
 sisse uidetur Vitalis de Camba. in tracta. clausul. fol.
 no. col. 3. quum Petrū et Cynū retulit in. d. §. Sed quo
 niam. Et cum de hoc apud Castellanos dubitari ne
 queat per. l. 2. titu. i. Parti. 5. certè apud nos in poenam
 l. Regiæ

1. Regiꝯ constitutam aduersus Notarios, qui renuncia-
 tionem huius exceptionis conscribunt, nequaquam inci-
 deret Notarius, qui creditoris renunciationem instru-
 mento inseruerit. Nam etsi ex. l. sentētia. lib. 4. tit. 4. 7.
 in princip. colligat quis, talem renunciationem non ua-
 lere, nō tamen colliget, pœnam ad hanc speciē debere
 extendi. Siquidem traditum est, † legem pœnalem, quæ
 per similitudinem rationis uidetur extendenda, extēdi
 quidem posse quoad principalem dispositionem, sed nō
 quoad pœnam, ut per Ioan. Andr. In cap. Dispendia
 De rescriptis lib. 6. Panormi. in cap. i. n. fin. De loca.
 & conducto, Ias. in. l. fina. n. 7. ff. De in ius uocan.

1 Exceptio creditoris ad omnes
 causas generaliter iducitur,
 ex quibus solutū sibi fuisse,
 cōfessus est.

isse confessus vtrum habeat
 intra xxx. dies querelam et
 exceptionem.

2 Deposita sibi restitutum fu

3 Intellectus. §. Sed quoniam. l.
 In contractibus, hoc tit.

TERTIA differentia est, quod licet debitoris
 exceptio restricta sit ad mutui causam. l. Genera-
 liter, cum ibi nota. infra hoc titu. hæc † tamen credito-
 ris exceptio latius patet. Siue enim confessus fuerit,
 solutas sibi esse pecunias ex causa mutui, siue ex alia
 quacunq; causa: similiter queri potest uel excipere de
 non soluta pecunia contra suam cōfessionem. d. l. In cō-
 tractibus. §. Super cæteris. Quæ generalis regula
 fallit in casibus à Iustiniano expressis i. §. Sed quoniã:
 quibus

quibus *Accurs.* & *Dd.* alios adiecerūt. Et planè pos-
sunt multi casus fallentiæ adaptari ex his, quos in su-
periore scholio tractauimus.

Quæritur tamē, utrū is, qui pecuniam apud Titium
deposuit, & postea confessus fuerit, ab eo sibi redditā,
possit uenire contra hanc confessionem intra xxx.
dies, quò magis Titius oneretur probatione redditæ
pecuniæ? Et *Accursius* putat, esse de hac re tex. ex-
pressum in. d. §. Sed quoniam: † in quo *Iustiniani* uer-
ba hæc sunt, SED QUONIAM SECVRITATIBVS
ET INSTRUMENTIS DEPOSITARVM RERVM
VEL PECVNIARVM, & infra IDEOQVE SANCI-
MV S INSTRUMENTO QUIDEM DEPOSITIONIS
CERTARVM RERVM VEL PECVNIAE. Igitur
siue confessio sit debitoris, qui instrumentum conscri-
psit rerum uel pecuniarum apud se depositarū, siue cō-
fessio sit creditoris, qui instrumento confessus sit, de-
positum sibi esse restitutum: cessat exceptio non nume-
ratæ pecuniæ. Mouetur *Accurs.* in uerb. deposita-
rum, eò quòd *Iustinianus* non distinguat. Et cum *Ac-
curs.* omnes ferè *Dd.* idē sentiunt, & *Bal. conf. 23.* In
quodam instrumento. n. 2. lib. 1. & cōs. 374. Tribus ra-
tionibus. n. 2. lib. 2. At *Guido Suzarius* & *Castr.* in
d. §. Sed quoniam, opinantur in solo creditore *Iustinia-
num* loqui. *Guido* argumentatur, quòd totus is. §. uide-
tur in

tur in creditore loqui. Et hoc putat indicari ex sequenti
 §. Super cæteris. Pau. Castr. alio fortiore argumēto
 eandem interpretationem probat. Negat enim, tex. in
 telligendum in debitore, qui apud se depositum confite
 retur: quoniam de hoc & de omnibus causis generaliter
 cautum erat in l. Generaliter, hoc tit. Ratio autem se
 parandi huiusmodi creditorem ab alijs creditoribus
 illa vulgò redditur, quòd uerosimile sit, eum, qui apud
 se depositum habebat, res uoluisse reddere penes se de
 positas: quum nullum ex eis lucrū haberet. Vnde iuris
 præsumptio oritur, quòd si quis confiteatur restitutam
 sibi rē suam, quam deposuit, confessio uera est: quum de
 positarius creditur, non libenter retinuisse, secundum
 Petrum, Cynum, & Saly. in d. §. Sed quoniam.

Ego uerò contrariam sententiam arbitror magis
 esse p̄babilem. Hęc Odofre. inibi tenuit ab Alberi.
 relatus, qui tex. intelligebat in sola depositarij cōfessi
 one iuxta literā: & dicebat hoc speciale esse in cōtra
 ctu depositi. In creditore autē, qui depositū sibi reddi
 tū cōfiteretur, putabat exceptioni nō solutæ pecuniæ
 locum fore ex regula. §. Super cæteris. Idē secure pro
 banit Bar. in d. §. Sed quoniā. n. 7. scribēs cōtra. Ac
 cursū, depositi causam nō generaliter accipi debere:
 sed tex. referēdū esse ad eū solūmodò, qui cōfiteretur,
 apud se depositū esse. Expēdit pro hac interpretatiōe

Contra cō
 munem.

uerba

uerba illa, INSTRUMENTO DEPOSITIONIS:
 quæ planè ad debitoris confessionem referenda sunt.
 Deniq; eandem interpretationem *Accurs.* & cæ-
 teri sine ulla hæsitatiõe probauissent: nisi quòd eos ar-
 gumentum illud deterruit, quo moueri *Castrensem* di-
 ximus. Nam si uerum est, exceptionem non numeratæ
 pecuniæ in sola mutui & dotis causa locum habere,
 & eos, qui ex cæteris causis se debere cõfitentur, hæc
 exceptionem nõ habere. d. l. *Generaliter*. ineptum esse
 uidebatur, à regula. d. l. *In contractibus*, excipere debi-
 torem ex causa depositi: quõ regula ad mutui causam
 referretur. Quamobrem illa interpretatio magis con-
 gruere uisa est, quæ confessionem creditoris de reddi-
 to sibi deposito distingueret à creditoris confessio-
 nibus ex alia causa factis: quum constaret, exceptionem
 non numeratæ pecuniæ generaliter creditoribus dari
 solere. d. §. *Super cæteris*. Hoc argumentum in causa
 fuit, ut *Accurs.* sub interpretationis nomine tex. cor-
 rumperet in. d. §. Sed quoniam, & ut *Petrus* rationẽ
 parũ firmã exquireret negandæ exceptionis credito-
 ri: quũ utiq; debitor in retinendo deposito emolumentũ
 habeat qui possit uti pecunia apud se ad numerũ depo-
 sita. Planè in deposito numeratæ pecuniæ *Imperator*
 non minũs loquitur, secundũ ea, quæ aliàs ostẽdimus.
 Nam *Guidonis Suzæ*. argumentum nullius momenti
 est

Veterum ra-
 tiocõfutata.

est. *Alligentis ex. §. Super cæteris, totum. §. Sed quoniam, in creditore intelligendū fore. Quippe si hoc Iustinianus sensisset, iam securitates quoque appellasset eas, quibus redditum sibi fuisse depositū creditor conscripisset. Quare cū securitates ab instrumentis depositarū rerū separauerit, intellexit, depositionis instrumentum confessionē esse debitoris: securitates autē esse creditorū confessiones. Et bene sequitur. §. Super cæteris: quum Iustini. i. in fine. §. Sed quoniam, post instrumentū depositionis de securitatibus egerit: licet in princip. securitatē prius quam instrumentorū depositarū rerū mēcionē fecisset. Poteſt itaq; ad fortissimū illud cōmunis opinionis argumentū responderi, quod instrumenta rerū uel pecuniarū depositarū intelligenda sunt iuxta. d. l. In contractibus, in princip. ubi pecuniæ numeratæ intelliguntur: res autē hæ, quæ pondere numero-ue consistunt. Nam quū generaliter diffinitū esset, in cæteris causis præter mutui & dotis cessare exceptionem non numeratæ pecuniæ. d. l. Generaliter, litigatores nihilominus conabantur huiusmodi exceptionē opponere aduersus instrumenta, quibus confessi fuerant, pecunias uel huiusmodi res apud se depositas fuisse. Hic etenim eadē ratio uidebatur, adeo ut Barto. et alij putauerit, exceptionē accōmodādā: sicut in præcedēti scholio tractauimus in. 2. fallē. Non fuit igitur super*

uacuum Iustitia. hoc docere: quod utiq; in specierū de-
 positione superuacuum foret, si communes traditiones se-
 quamur. Potest & aliter eidem argumento responde-
 ri, secundum ea, quæ in fine ultimi scholij attingemus.
 Deniq; uerius est, contra receptam uulgò opinionem
 cum Odofre. & Bart. existimare, q̄ creditor confes-
 sus, redditum sibi esse depositum, possi inra xxx. dies
 habere exceptionem. d. §. Super cæteris. Quod Mat-
 the. de Afflict. errando asseruit Decis. o. n. 2. Nam
 cum Isabella quædam confessa fuisset, a præsentem Ia-
 cob. Ruffo. ccc. Ducatos ex depositis 500. redditos
 sibi fuisse: scripsit, exceptionem nõ numeratæ pecuniæ
 opponi non posse: nisi inra xxx. dies. l. In cõtractibus,
 hoc titu. Nec meminit, inter creditorum confessiones
 unam hanc esse, quæ ex Accursij recepta sententiã nec
 quidem inra xxx. dies posset infirmari.

Contra cõ-
 munẽ, cum
 Odofre. &
 Bar.

1 Exceptio nõ soluta pecuniæ
 intra xxx. dies utrum detur
 creditori, qui solenniter co-

ram rogatis testibus confes-
 sus est sibi solutum fuisse.

VART A differentia est. quod debitoris cõ-
 fessio, licet scripta fuerit in publico instrumẽto,
 & quantumuis solenniter facta, omniũ Dd.
 consensu potest infirmari inra biennium. Sed † in
 confessione creditoris facta coram testibus rogatis
 iuxta tex. in Authẽ. De testibus. §. Et licet Colla. 7.
 relatum

relatū extat, cessare banc exceptionē. Hoc Accurs. in ultima opinione approbavit in Authē. Rogati, in verb. confessioni, supra De testi. quam videtur sequi Alberi. ibi in fine, & secutus est Castrēs. Sed tamē communiter receptum est, hoc quoq; casu exceptionem intra xxx. dies competere, ut Bar. Bal. & Saly. in. d. Authen. magis probant. Et ante eos Cynus probac parte induxit. d. §. Super cæteris, ibi, **CVIV SCVNQVE ALTERIVS.**

1 Acceptilatiōe liberatus debitor nō timet creditoris que relam non solutæ pecuniæ intra xxx. dies. 2 Exceptionem non solutæ pecuniæ intra xxx. dies utrū habeat creditor, qui pacto debitorem liberavit. 3 Accursus in. l. Si ex pluribus in. 4. & fi. scholio. ff. De solutio quomodo intelligēd. 4 Promittēs se redditurū cau-	tionē debitori, videtur face re illi pactū de non petēdo. 5 Pactum de non petendo adiūctum confessioni solutæ pecuniæ infirmatur, proposita querela vel exceptione nō lutæ pecuniæ itra xxx. dies. 6 Intellectus. l. In cōtractibus. §. Sup cæteris, infra hoc tit. 7 Intellectus. l. Tale pactum. ff. De pactis. 8 Intellectus. l. Si chirographū. ff. De probatio.

QUINTA differentia est, quod exceptio debitoris regulariter datur aduersus literarū uel uerborum obligationem nec tantūm aduersus cōfessionē probatoriam. At hæc exceptio creditoris regulariter datur aduersus confessionem probatoriā, in qua merum factum continetur. d. §. Super cæteris: nec locum sibi uēdicat, ubi dispositio fuit liberatoria.

Siquis enim ꝑ debitorum suum acceptilatione liberauerit, nõ poterit queri infra xxx. dies de non soluta pecunia: quum liberalis animus præsumatur. l. Vir ab eo, in fine. ff. De iure doti. l. Mortis causa capitur, in fine. ff. De dona. causa mort. Tradit Bart. in. l. Si ex pluribus, in fine. ff. De solutio. Philip. Dec. in. l. Qui pecuniã, fina. uerb. ff. Si certum peta.

Quid ergo ꝑ si creditor non acceptilatione sed pacto de non petendo debitorem liberauerit? Paul. Castrens. in. l. Tale pactũ, in fine. ff. De pactis, dubitat. Et tamen inclinatur in eam sententiam, ut existimet, pactum statim præiudicare, non expectatis xxx. diebus: quasi non præsumatur factum spe futuræ solutionis. Contrarium tenuerunt in eadem. l. Iacob. Butriga. & Angel. Perus. arbitrati, eo quoq; casu securum esse creditorem, si ante xxx. dies queratur: nisi solutionem debitor probauerit. Quorum placita Ias. inibi. n. 4. retulit: nec utrum ipse magis probaret, explicuit. Ego allego ꝑ glo. in. l. Si ex pluribus, in fina. 3. scholio. ff. De solutio. ubi scripsit, confessionem, de qua in illo tex. non præiudicare: nisi post xxx. dies. Planè eandem confessionem pro pacto de non petendo acceperat idem Accurs. in. 4. scholio per. l. Tale pactum. ff. De pactis. Sed et si Bar. Ioã Imol. Pau. Castrens. inibi. Bal. cons. 50. Ista quæstio, lib. 4. Rapha.

Rapha. *Cuma. cons. 24. col. 2. scriptū reliquerint, quod Accurs. in. d. l. Si ex pluribus, in fina. scholio, intellexit, confessionem, de qua in eo. tex. non esse pactum de non petendo, sed meram confessionem solutæ pecuniæ, quasi mutauerit sententiam, quam proximè asseruera*
in. 4. scholio: ego contra opinor, id sine iudicio à tot grauissimis auctoribus fuisse traditum. Siquidem Accursus eandem (nisi fallor) sententiam retinet. Nec perspicio, unde Dd. coniecerint, Accursium ex continenti sententiam mutauisse. Nam si eò moti sunt, quod confessionem appellauit, certè confessionis nomine appellat pactum de non petendo idem Accurs. in. d. l. Tale pactū, in. 1. scholio. Si uerò putauerūt, Accursiū, qui xxx. dierum mentionem fecerit, non potuisse, eam exceptionem accommodare pacto de non petendo, sed dū taxat confessioni, quæ merum solutionis factum enunciaffet: hic quidem errore lapsi uidentur. Quoniã Accurs. in eo fina. scholio, allegauit. l. In contractibus. §. Super cæteris, hoc titu. §. l. Tale pactum, in princip. ff. De pactis, quam etiam proximè allegauerat, in. 4. scholio. Proinde sensit, cõfessionem, de qua in. d. l. Tale pactum, licet induceret pactiõnem de nõ petendo, nõ tamẽ nocere: nisi post xxx. dies. Quã eandem sententiã alibi significauit Accurs. in. l. Generaliter, in uerb. inscriptis, in fine, infra hoc tit. ubi Castrens. agnoscit,

Cõtra Bar.
& alios.

hoc ita *Accursium* sensisse: prout etiam agnouit in. d. l. *In contractibus*. §. *Sed quoniam*. In eadem opinione uidetur fuisse idem *Accurs.* in. l. *Cū de indebito*. §. *fin.* in uerb. in scriptis. ff. *De probatio*. quū scripsit in cōfessione ad liberandum procedere exceptionem xxx. dierū d. §. *Super cæteris*. Quoloco *Raph. Fulgos. n. fin.* notauit, quòd planius scripsisset gl. exceptionē xxx. dierum locum habere in confessione ad liberationem iam factā denunciandū uel demonstrandum. Nam si confessio (inquit) esset liberatoria, haberet locum. l. *Tale pactū*. nō uerò exceptio xxx. dierum. Secundū quæ *Accurs. Jacob. Butri. Angel. Perus.* auctores sunt huius sententiæ, ut putent. d. §. *Super cæteris*, procedere etiam in confessione, quæ habeat in se pactum de non petendo. Idem uidetur sensisse *Bal.* in. d. §. *Super cæteris* quem ad hoc *Castrens.* refert. in. d. l. *Generaliter*. Sed & idem *Paul. cons. 223. Viso casu. n. 3. lib. 2.* secure intellexit, exceptionem non solutæ pecuniæ dādā esse intra xxx. dies creditori cōtra pactum de nō petendo. Pro quorum opinione induco tex. in. d. §. *Super cæteris* ibi, FUTURAM REDHIBITIONEM INSTRUMENTI PROMITTENTES. Nam si is, qui promittit, se redditurum cautionem debitori, habet exceptionē xxx. dierum: ergo qui fecit pactum de non petendo, habet huiusmodi exceptionem. Nam utiq; qui promittit se redditurū

diturum cautionem, uidetur facere pactum de non petendo, ut docet Bal. post Vbertum de Bobio in l. La-
beo. ff. De pactis.

Contrariam opinionem, & quod aduersus pactum de non petendo huiusmodi exceptio xxx. dierum non cōpetat, tenuerunt Bart. Ioā. Imol. Paul. Castrens. in d. l. Si ex pluribus. ff. De solutio. Rapha. Fulgos. in d. l. Cum de indebito, in fine. ff. de proba. Rapha. Cuma. cons. 24. Bal. & Saly. in authē. Rogati, in fine, supra De testi. Paul. Castren. in d. l. Tale pactū, & in l. Generaliter, et in l. In contractibus. §. Sed quoniam, infra eo. Qui omnes distinguunt cōfessionē meri facti, de qua in d. §. Super cæteris, à pacto de non petēdo, quod statim præiudicat.

In hac igitur controuersi iuris quæstione censeo, species quasdam non sine ratione separandas esse. Aut enī vulgare pactum de non petendo factum est absolute: et tunc Bar. & sequiorum opinio potest admitti. Aut t̄ coniuñctum proponitur solutionis confessioni: & tunc locum habet querela & exceptio xxx. dierum. Nā creditor, qui simpliciter fecit pactum de non petendo, uidetur debitum remittere. Sic querela & exceptio xxx. dierum non uidentur induci debere. Contra qui non simpliciter pactus est, sed ad causam solutionis se retulit, non est intelligendus debitum remisisse: quoniam & si in pa

Nota resolutio.

Et o simplici non requiratur expressa causa (inest enim liberandi causa) si tamen causa inscribitur, attendenda est, ut omnes tradunt cū glo. in uerb. ob causas in. l. Creditori, supra De pactis. Quæ distinctio Andreae de Pisis auctoritate comprobatur, & Bal. qui cum retulit cons. 50. n. 2. lib. 4. ubi scripsit, quod licet aduersus pactum de non petendo minime competat exceptio non solutæ pecuniæ, hoc intelligitur: nisi cum pacto misceatur confessio receptæ pecuniæ. Quoniam eo casu pactum censetur factum sub spe futuræ solutionis, sicut ipsa confessio, argumen. l. fin. infra hoc tit. l. fin. ff. De consti. pecu. Eadem distinctione in non relato. Andrea de Pisis tradidit idem Bal. in. l. In contractibus, uers. Tertio quæro, infra hoc tit. Quam in effectu sequuti sunt Ricard. de Saly. & Bartolo. de Saly. in. d. l. In contractibus. §. Super cæteris, in fi. Tametsi ijdem Bal. & Saly. in Authen. Rogati, in fine, supra De testi. non rectè cōtra hanc distinctionē docuisse uideantur. Aut quis promisit, redduorum se cautionem debitori: & hoc casu. Bal. in. d. l. In cōtractibus, d. uers. Tertio quæro, sentit, exceptionem xxx. dierum locū non habere. Si quidem intellexit, eam promissionem factam cum præteritæ solutionis commemoratione subiectam esse querelæ & exceptioni xxx. dierū per. §. Super cæteris: quasi remota ea commemoratione cessaret exceptio, ut cessat

Cōtra Bal.
& Saly.

in quolibet pacto expresso de nō petēdo. Sed fortassis, Noua opi-
nio.
 6 defendi poterit, † in hac quoq; specie procedere. d. §.
 Super cæteris: qui exprimit, exceptionē xxx. dierum
 locū habere in securitate data debitori, quæ solutionem
 debiti factā esse demonstrat, uel etiā futurā esse instru-
 menti redhibitionem promittat. Hoc etiā auctoritate
 Veterū cōprobatur Alber. Papiēs. uidelicet et Al-
 berici eū referētis in. l. Posquā. 2. col. ff. De pactis.
 qui per eundem. §. Super cæteris, scribunt, quōd quan-
 uis creditor reddēdo instrumentū debitori, uideatur fa-
 cere pactum de non petendo: tamen qui promittit redde-
 re, uidetur facere: quia sibi est soluta pecunia. Sēserunt
 igitur, q̄ si esset simplex pactū de non petēdo uulgare,
 uel id quod refit, quū instrumentū creditor debitori red-
 dit: cessat. d. §. Super cæteris. Vbi autē quis promisit,
 debitori se redditurum cautionē, habeat locū dicta ex-
 ceptio xxx. dierum: siue quia nō uidetur fecisse pactum
 de non petendo (quod erit cōtra Vbertū de Bobio et
 Bal. in. l. Labeo, eotiū.) siue quia id pactum habet im-
 7 plicitum respectum solutionis. Vltima species est, †
 quum creditor profitetur, præsentem debitorem sibi nō
 teneri, iuxta. l. Tale pactū. ff. De pactis. Et hic non Contra cō-
munem.
 sine aliquo colore tentabitur, talē confessionē posse irri-
 tam fieri, exposita querela uel exceptione xxx. dierum:
 quamuis in pacto de nō petendo generaliter probanda
 sit

sit contraria sententia. Hæc enim principaliter confessio est: licet ex ea pactum resultet. Et hoc est, quod Accurs. in. d. l. Si ex pluribus, & alibi sæpe scripsit, in confessione facta ad liberandum habere locum. d. §. Super cæteris: quod etiam Jacob. Butriga. & alij circa. d. l. Tale pactum, constanter probauerunt. Allego etiam Jacob. de sancto Georg. in. d. l. Tale pactum. n. 7. scribentem, quod confessio, de qua ibi, præiudicabat confitenti demum lapsis. xxx. diebus. d. §. Super cæteris. Nō obstat (inquit) si dicatur, Nonne pactum de non petendo statim præiudicat? Respondeo, fateor. Sed hic non fuit expressum pactum de non petendo: sed fuit nuda confessio, ex qua resultabat pactum. Hæc ille. Et nouissime in eadem sententia fuit. Carol. Ruin. cōs. 77. Circa id. n. fina. lib. 4.

Ex his colligo utilem declarationem ad t. l. Si chirographum. ff. De proba. & ad ea, quæ circa eum tex. resoluit Alex. in. l. Labeo. n. 3. ff. de pactis. Ait enim, quod si debitor non domesticus à creditore conuentus allegauerit solutionem, eamque probare intendat, ostēdēs chirographum apud se esse, uel esse cancellatum apud creditorem: plena præsumptione intentionem suam perferet. Non idem iuris erit, si allegauerit, se liberatum pacto. Neque enim per hæc pactum præsumetur. Ias. in. d. l. Labeo, in fine, murmurando queritur, secundum hoc legem

legem magis imponi uerbis, quam rebus. Ego noto, legē etiam rebus imponi, uel hoc nomine, quod creditor his casibus proterit intra xxx. dies præsumptionē, quæ pro debitore erat, inanem reddere, opposita exceptione nō solutæ pecuniæ: quasi spe futuræ solutionis reddiderit instrumentum debitori, aut apud se retentum concella- uerit. Et tamen si debitor, quum allegaret, se liberatum pacto, præsumeretur pacto liberatus: querela seu excep- ptio non solutæ pecuniæ intra xxx. dies proposita mo- mentum non haberet: quum pactum utiq; regulariter no- ceat incontinenti.

- 1 Creditor post xxx. dies utrū audiatur, replicando, quod spe futuræ solutiōis apochā dedit, & qd hoc uult pbare.
- 2 Intellectus. §. Sup cæteris, i fine. l. In cōtractibus, hōcti.
- 3 Creditor, qui sine scriptura cōfessus est sibi solutā esse pecuniā, audiendus est post xxx. dies, si uelit pbare negatiuā.
- 4 Creditor, qui sine scriptura cōfessus est, sibi solutā à debitore pecuniā, etiam lapsis xxx. diebus, auditur, si per confessionem debitoris se præsentem factam uelit probare, non esse sibi solutā pecuniam.
- 5 Intellectus. l. Si accepto. latū. ff. De acceptila.
- 6 Ecclesiasticæ personæ non sunt iudicandæ per leges ci- uiles, quæ sentiāt, post xxx. dies non audiendum credi- torem, etiam si uelit proba- re negatiuam.
- 7 Præscriptio biennij, & xxx. dierū non profunt constitu- tis in mala fide, secundūm canonicam æquitatem.
- 8 Dinus in reg. Locupletari, in fine De regu. iuris lib. 6. quo modò intelligendus.
- 9 Innocentij sententia in cap: Quia pleriq; n. 2. De imuni. ecclesi. quomodò uideatur accipienda.
- 10 Fideiussor potest ab eo, pro quo fideiussit, repetere, quod probat se creditori soluis-

se per solam creditoris confessionem.

- 11 Confessio creditoris de soluta sibi pecunia statim nocet & præiudicat interim, dum non opponitur exceptio.
- 12 Fideiussoris exactione potest debitor impedire, oppo-

ponendo etiam post xxx. dies à tempore, quo creditor fuit confessus fideiussorem sibi soluisse: quòd confessio creditoris facta fuit spe futuræ solutionis & quòd fideiussor non soluit.

SEXTA & ultima differentia est, quòd exceptio debitoris biennio concludebatur quoad privilegium: poterat nihilominus opponi perpetuò, si debitor probare intenderet, non esse sibi numeratam pecuniã. Et hanc resolvimus æquiores uideri sententiam.

Plurimil. glo. i. l. q. t. i. no. 16. p. 2. b. i. c. in n.

Act hęc exceptio creditoris nõ similiter poterit opponi perpetuò, etiam si creditor uelit, assumere onus probandi, q̄ non fuit sibi soluta pecunia. Sic xxx. dierũ præscriptio multò dānosior est creditoribus, quàm biennij præscriptio debitoribus. Hoc t̄ dicere Iustinianus uidetur in. d. §. Super cæteris. NEC (inquit) ELICEAT QVI SECVRITATEM EXPOSUIT POST EXCESSVM MEMORATORVM XXX. DIERVM NON ESSE SIBI SOLVTAS PECVNIAS VEL ALIAS RES DICERE. Nam si hoc non potest dicere: ergo nec super hoc poterit recipi probatio. Et hoc per eum. §. tenuisse uidetur Accurs. in. l. Si obligatũ, in. fina. s. cholio, infra De solutio. Nam quũ Imperatores dicerẽt, obligationem debitoris figmento ueritatis extinguere nõ posse

posse, proinde si creditor falso scripsisset, debitam pecuniam a debitore sibi solutam, non propterea liberatum esse debitorem: Accurs. hoc ita procedere intellexit, nisi creditor per xxx. dies tacuisset. Quasi confessio elapsis xxx. diebus pro uera solutione haberetur. Hoc etiam sensu allegauit eum. §. Super cæteris, Bar. cōf. iso. Titius promisit. n. 2. Eādem opinionem tenuit Angel. Perus. in l. Interest, infra De solu. allegando glo. in d. l. Si obligatum. Alberi. etiam in l. Generaliter. 1. col. n. 2. uers. Sed hoc ideo, infra hoc titu. hāc differentiam inter debitoris & creditoris exceptiones constituisse uidetur. Eam Bal. expressim constituit in d. §. Super cæteris, dicens, q̄ licet debitor audiatur post biennium, si uelit probare negatiuam, non tamen audiendus est creditor: quia fauorabilior est liberatio, quam obligatio. l. Arrianus. ff. De actio. & obliga. l. Eius qui in prouincia, uers. Neq̄ enim. ff. Si certū pet. Cū Bal. tenet Saly. in eodē. §. Super cæteris, argumēto eiusdem. §. & d. l. Arrianus. Sed & Paul. Castrē. Bal. opinionem comprobatur adiiciens, quòd sicuti cōtra debitores in hoc articulo statuitur, quòd generaliter ex omnibus causis apochæ eis data intra xxx. dies non probat (quum tamen generaliter debitorum confessio statim præiudicet. d. l. Generaliter, hoc titu) ita etiā pro debitoribus statuitur, q̄ ultra xxx. dies non audi-

atur.

atur creditor, etiam si uelit probare, nõ esse sibi solutã pecuniam. Idem resoluit Paul. Castrens. in cons. 23. Viso casu & allegationibus. n. 1. lib. 2. ubi eandẽ differentiã inter has exceptiones merito factã esse, respõdit. Deniq; quòd post xxx. dies nõ audiatur creditor, securè scripsit Ioã. Imol. in. l. Si acceptolatũ. §. i. ff. De acceptul. intelligēs, esse iuris et iure præsumptionẽ pro debitore, quòd pecuniã soluerit. Quod et Alex. aliud agēs uidetur probasse cons. 25. Viso. n. 4. lib. 2.

Quum igitur plurimi auctores existimauerint, debitorem post biennij tempora admittendum nõ esse ad probandam negatiuam, & uix cõtrarium obtinuerit, ut aliã retulimus: uideretur sine controuersia probandum fore, quòd creditor post xxx. dies nõ audiatur ad probandam negatiuam. Quippe assertores præcipui eius sententiã, quæ debitores admisit post bienniũ ad probandã negatiuam: ijdẽ negant, creditorẽ post xxx. dies audiendum fore. Quæ utilissima explicatio esset l. Regiã. d. lib. 4. titu. 47. §. penul. Vt quanquam debitor audiatur post. 60. dies ad probandam negatiuã, creditor tamen post xxx. dies non similiter audiendus sit, etiam si uelit probare, quòd apocham dedit spe futuræ solutionis. Videamus tamen, si species hæc ex facto proponeretur, quibus rationibus creditorem possemus iuuare, ut post xxx. dies audiretur contra apocham:

cbam: si nulla in integrum restitatio posset cōpetere.

Et quidem primò animaduertendum esset, an confessio facta esset sine scriptis. Nam si creditor corā testibus confiteretur, presentem debitorem sibi soluisse: etiam post xxx. audiendus esset, si uellet probare negatiuā. Nam tex. in. d. l. In contractibus. §. Super cæteris, loquitur in confessione facta in scriptis: & præstat argumentū glo. in simili in. l. Si non singuli, in uer. rei gestæ, supra Si certū peta. Hoc manifestè sensit Bal. in cap. Si cautio, col. 2. De fide instrumē. dicens, quòd si creditor in scriptis cōfiteretur, sibi pecuniam solutam esse, ex hac confessione surgit tacitū pactum de non petendo, si nō proponatur querela infra xxx. dies. Sicut enim (inquit) est mutuum civile, si interuenit scriptura: ita et distractus mutui civiliter fit confessione per scripturam uel ita. Idem uoluit Rapha. Fulgos. in l. Cum fidem, in fine, infra hoc titu.

- 4 Vbi autem apocham dedit, audiendus esset, si per cōfessionē debitoris factā præsentem se, adiuuaretur. Quippe si Iudici pbaretur, debitore præsentem creditore cōfessū fuisse post tēpus apochæ, q̄ illi nō soluerat pecuniā: condēnandus esset debitor, nō obstantibus apochæ & xxx. dierū præscriptiōe. Hoc ita terminis tradit Imol. i. l. Si acceptolatū. §. i. in pri. ff. De acceptila.
- 5 † restringēs ad hanc speciē Iurecōsulti, uerba dicētis, quòd

quod a pocha creditoris nõ dat liberationem debitori, nisi soluta pecunia. Bart. etiam cons. 160. n. i. intelligebat, solutam pecuniam intelligi, quum post apocham lapsi essent xxx. dies. Sed Adde quod cum apocha probet solutionem, nõ uerò inducat liberationem: rectè Iurecons. scripsit in apocha creditoris idẽ, quod in scripta debitoris confessione traditũ est in. l. Publica. §. fina. ff. De posi. Quo sensu eum. §. fi. l. Si accepto latum, accepit Bal. in. l. Cũ quis, pen. col. uers. Iuxta prædicta, supra De iuris & facti ignoran. Et apud Iureconsultos apocha post xxx. dies non magis creditori nocebat, quàm ante xxx. dies. Siquidem xxx. dierum præscriptio Iustiniani inuentũ esse uidetur.

Sed si creditor nullam probare posset confessionẽ debitoris, & contra iuris & iure præsumptionem non alio probationis genere audiendus uideretur: animaduertentem, † utrũ is creditor persona esset ecclesiastica. Nam tunc etiam Iudex sæcularis, coram quo debitorem laicum conuenisset cap. Si clericus laicum De foro competẽ. admittere deberet eum ad probandã negatiuam, secundũ iuris ordinarij rationes cõmunes. Nec obstaret. d. §. Super cæteris: quoniam & si hoc euidenter Imperator expressisset: eius tamen constitutio ecclesiasticis personis damnosa esse non posset. Nam quemadmodum constare debet, clericis creditoribus

toribus minime indulgendū, ut perpetuo possint oppone-
re exceptionem non solutæ pecuniæ cum priuilegio trās-
ferendi onus probationis in debitorem, iuxta ea, quæ
Feli. resoluit in d. cap. Si cautio. n. 7. et 8. ita quoq; re-
ctè admittendū uidetur, audiendos esse creditores cleri-
cos post xxx. dies ad probandam negatiuam ex senten-
tia. Hostien. & Ioan. Andr. in cap. fina. De solutio.
quam in hoc casu recipiendam esse, tradidit Anto. Bu-
tri. in d. cap. fina. n. 6. uers. Videte, et Petrus de. An-
char. Floria. Quos omnes secutus est inibi Ioan. Imol.
n. 27. uers. Sed dominus Antonius.

Quod si creditor nō esset ecclesiastica persona, di-
spicere, utrū reus fuisset debitor ex propria perso-
na, sic ut in facto proprio nullam haberet ignoran-
tiæ causam. Tunc enim auderem contendere, † hunc
laicum creditorem in foro ciuili audiendum: si dice-
ret, debitorem nihil sibi soluisse, proinde in dolo &
mala fide eundem constitutum nullo tempore potuisse
præscribere suæ exceptioni, secundū uulgarem Dini
sententiam in cap. Locupletari, in fine De regu. iuris
lib. 6. quam in creditoris exceptione secuta est Decisio
Capellæ T'holosa. 323. Nam quum fuisset quæsitum,
an creditor, qui confessus esset, recepisse debitum à de-
bitore, de iure canonico excluderetur præscriptione
xxx. dierum, responsum est, non excludi. Dini uerba

P sunt

sunt. Item uidetur obstare regula. Quia qui non opponit exceptionem non numeratae pecuniae intra biennium, obligatur cum effectu ut. C. De non nume. pecu. l. In contractibus, et. l. Si ex cautione, et. insti. De litera. obliga. Ergo aduersarius eius locupletatur cum iactura et iniuria non opponentis. Sed de iure civili respondetur, quod cum fiat legum auctoritate, non uidetur iniuria fieri. Sed negari non potest, quod non fiat cum damno, ueritate inspecta. Et ideo si is, qui confessionem recipiat, sciat, se non numerasse, dicerem, quod de aequitate canonica exceptio non numeratae pecuniae non excluderetur biennio: quum malefidei possessor nullo tempore praescribat. ut supra eo. cap. Possessor. Hac Dinus. Cuius sententiam non recte uidetur accepisse Angel. Perus. hic. n. 6. et non recte accepit Ias. in l. Qui pecuniam. n. 7. et. 8. ff. Si certum petat. Crediderunt enim, Dinum scribere, quod de aequitate canonica exceptio non numeratae pecuniae perpetuo posset opponi cum prerogatiua transferendi onus probationis in creditorẽ. Quod prorsus alienum est a Dini sententia et a canonici iuris aequitate. Illud sine dubio intellexit, debitorẽ, qui iure civili post biennium non audiretur, etiam si probare intenderet negatiuam: de aequitate canonica audiendum, si probet, non esse sibi numeratam pecuniam, et per consequens creditorẽ esse in mala fide, qui sciat, se non numerasse

Cõtra Ang.
& Ias.

C
raffe p
mi au
cauti
quis. n
quasi
Dinu
civilis
opinio
excep
rit re
uatu
fi. D
Ho
uerb
se no
pre
tẽpe
m, u
cap
do
ptio
sec
uer
l. C
re

rasse pecuniã. Deniq; hoc uerissimo sensu Dinũ pluri
 mi auctores acceperũt, et qui eos refert Fel. in. d. c. Si
 cautio. n. 61. Hyppol. singul. 463. Sed et si Ias. in. l. Cum Cõtra Ias.
 quis. n. 17. supra De iuris et facti igno. Dinũ alleget,
 quasi forũ ciuile à foro ciuili distixerit: ego noto, quòd
 Dinus magis distixit æquitatẽ canonicã à rigore iuris
 ciuilis, quã forũ ciuile à foro canonico. Et (ut mea fert
 opinio) intellexit, etiã in foro ciuili ppetuò opponendã
 exceptionẽ nõ numeratæ pecuniæ: quũ utiq; allegaue-
 rit regulã iuris canonici, quæ aduersus leges ciuiles ser-
 uatur in foro ciuili, iuxta nota. in. d. c. Possessor, et i. c.
 fi. De præscriptio. et in. l. Regia lib. 2. titu. 5. Quod et
 Hostiẽ. expresserat in. d. c. fi. De solutio. col. 3. in hæc
 uerba. Quinimo et dici potest, quòd creditor, qui scit,
 se non numerasse, et sic omnino malam fidem habet, nõ
 præscribit ne dũ biennio sed nec decennio nec aliquo lapsu
 tẽporis. In quo articulo non est standum legi, sed cano-
 ni, ut euidenter legitur, et nota. supra De præscriptio:
 cap. fi. Hæc ille. Idem uidetur sensisse Collecta. allegã-
 do Dinum, in cap. Cum non liceat. n. 3. De præscri-
 ptio. Sed et Alberi. hic. n. 2. in fine, quum scribit, forte
 secundũm Dini opinionem posse intelligi glo. in. §. 1. in
 uerb. obligetur, Insti. De litera. obliga. Vnde Bal. in. Cõtra Bal.
 l. Cum quis. col. pe. supra De iuris et facti igno. non
 rectè uidetur Dini placitum accepisse, intelligens id

Cōtra An-
gel. & Ias.

Cōtra Ioā.
Imol. et An-
dre. Sicul.

procedere quoad ueram essentiam, non uerò quātum ad probationem. *D* splicet similiter Angel. cons. 156. *D*omina Angelina, qui *D*ini sententiā restrinxit, quasi in terris Imperij seruanda nō esset. Retulit Ias. i. d. l. Cū quis. n. i7. *D*e iuris et facti ignoran. & in. l. Qui pecuniam. n. 7. ff. Si certum petat. Multo minus placet interpretatio Ioan. Imol. n. 32. uers. Sed aduerte, & *A*ndreæ Siculi. n. 11. in. d. cap. fina. *D*e solutio. qui intellexerunt, *D*ini sententiam procedere in foro conscientiae, non uerò in foro contentioso, iuxta *I*nnocē. traditionē in cap. Quia pleriq;. n. 2. uers. Idem uidetur *D*e immuni. ecclesia. Sed ego, quod *I*nnocē scripsit, utile esse interpretor, quo casu *D*ini sententiā cessaret. Finge enī, creditorem ciuilem, cui datum esset chirographum, uita decessisse post biennium: hæres eius post alterum biennium pecuniam ex chirographo petit, debitor uult opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, & probare, quòd sibi numerata nō fuit pecunia? Nempe *D*inus hoc casu sentit, controuersiam expediendam esse secundum leges ciuiles, et debitorem audiendum non esse: quoniam hic locum non habet regula. c. Possessor *D*e regulis iuris, lib. 6. Et ita rectè explicauit *D*inum Angel. in. d. cons. 156. Nec moueret, quòd creditor locupletari uideretur cum iniuria debitoris: quoniam id damnum auctoritate legis contingeret.

Quod

Quidquid Dec. contra sentiat in l. Iure naturæ. n. s.
 ff. De regu. iuris. Hic ergo Innocentij sententia indu-
 cenda est, ut debitor, qui scripsit spe futuræ numera-
 tionis, se debere: cum nihil acceperit, non teneatur in
 foro conscientie reddere, aut (ut proprius loquamur)
 dare aliquid creditori civili: etiam si is creditor esset in
 bona fide, & crederet, defunctum, cui successit, debito-
 ri pecuniam numerasse. In quo Angel. errore mihi la-
 psus uidetur in l. Si non singuli. n. supra Si certum pe-
 ta. ubi Dini simul & Innocentij sententiam restringit,
 ut tunc demum procedant, si exceptio illi obijceretur, qui
 scire deberet, se non numerasse pecuniam, & proinde
 redargui posset de uero dolo. Porro quum hæc Dini et
 Innocentij diuersæ sententiæ parum uideantur esse uti-
 les in debitoris exceptione, ut pote quæ præsupponant,
 debitorem post biennium nullo modo audiendum ex Cæ-
 sarum constitutionibus, quas aliter intelligi, uisum est
 æquius: utiliores fient in hac creditoris exceptione, quæ
 post xxx. dies nullo modo danda fore, receptius uidetur.
 Dicemus etenim, etiã in foro civili creditorẽ post xxx.
 dies audiendũ contra debitorẽ, qui sciat se non soluisse:
 & proinde nõ potuerit exceptioni siue replicatiõni nõ so-
 luta pecuniæ mala fide præscribere. Dicem⁹ præterea,
 cessante debitoris mala fide, securũ esse creditorem in
 foro conscientie, qui pecuniã uerè sibi debitam exigat.

Contra An-
gel.

Mihi tamē uidetur, creditorē generaliter audiendū post xxx. dies, si uelit probare negatiuam: ut etiam si debitoris malam fidē conuincere nequeat, intētionem suā perferat. Nam uti receptum est debitorem lapsō biennio audiendum, si uelit probare negatiuam, idq; meri iuris ciuilibus attentis: ita idem recipiēdum puto in creditore post xxx dies. Illud namq; persuasum habeo Iustinianum non magis præclusisse creditori uiam excipiendi post xxx. dies: quā mdebitori præcluserit post biennium. Hoc colligo ex. l. In contractibus in princip. §. Sed quoniam. §. Super cæteris, ubi gl. fina. hoc sentit, & euidentius ex. §. Illo uidelicet, infra hoc titu. Porro quemadmodū uerba. d. l. In contractibus, & aliarū legū, quæ penitus excludere uidebātur exceptionē non numeratæ pecuniæ lapsō biennio, per interpretationē accepta sunt, ut uiderētur excludere exceptionē priuilegiatā, nō uerō exceptionē probandā à debitore: sic etiā illa uerba Imperatoris in. d. §. Super cæteris, simili modo accipi possūt. Allego huius sententiæ auctore Bar. bīc in additio. uers. Quærit gl. qui exceptionē debitoris promiscuè tractās interpretatur. d. §. Sup cæteris, ut creditor post xxx. dies nō possit dicere, pecunias uel alias res nō esse sibi solutas: si uelit onus probationis in aduersariū transferre. Secus si ipse excipiens probare uellet. Et hanc dicit esse ueritatem. Sed et idē

Bar. cons. 160. quanquam. n. i. allegaverit. d. §. Super
 ceteris, quasi post xxx. dies nō audiretur creditor, etiā
 si probare uellet, nō esse sibi solutum: attamen. n. 2. in ea
 opinione resedit, quōd post xxx. dies præsumptio esset
 contra creditorem, qui confessus fuerat, & huic præs-
 sumptioni stādum fore, nisi contrariū probaretur. Mo-
 tus est comparatione debitoris, qui post biennium au-
 ditur, si negatiuā pbare intēdat. Allego etiā Cynū
 & Saly. qui hāc opinionē securē probauerūt, nulla fa-
 cta differētia inter creditoris et debitoris confessionē
 i. l. Interest, i. fra Desolutio. Raph. Fulg. i. d. §. Super
 ceteris, in princip. et Pau. Castrē. cons. 64. Quæritur
 utrū, uers. Secūda ratio, i. fine, lib. i. Ias. quoq; in. l. Du-
 obus. n. 9. ff. De iure iu. Qui creditorē post xxx. dies
 audiēdū, si uelit probare negatiuā, cōstāter pbauerūt.

Vnde colligo utilē annotationē ad Bar. quotidianā
 sententiā in. d. cōs. 160. Titius pmissit: ubi ex facto cōsul-
 tus respōdit, qđ fideiussor pōt exigere à debitore prin-
 cipali quantitatē, pro qua intercessit, quasi solutā cre-
 ditori: si ostenderit instrumentū, in quo creditor cōfessus
 sit, solutū fuisse sibi à dicto fideiussore, et sine querela
 creditoris lapsos esse xxx. dies à tempore confessionis.
 Quæ opinio recepta est, ut constat ex Andrea Si-
 cul. in cap. si. n. 15. De solu. Alex. cōs. 25. Viso instru-
 mēto, lib. 2. Feli. in. d. cap. Si cautio. n. si. Philip. Dec.

Nova ob-
feruatio:

in. l. 2. §. fi. n. 16. ff. Si certum peta. & cons. 497. Viso
tenore, col. 1. Hyppoli. de Mars. i rep. Rub. ff. De fide
iussor. n. 255. Hanc receptam sententiam quum Ias. pro
baret in. l. Duobus. n. 9. ff. De iureiuran. aduertendū ni
hilominus putauit. Nā tenendo (inquit) istā communē
opinionē, quòd si creditor fecit instrumētū fideiussori,
in quo cōfiteatur, se habuisse et recepisse à fideiussore
pecuniam debitam, quòd poterit fideiussor postea agere
contra debitorem ex tali cōfessione, sicut ex uera nume
ratione: considera circa unum. Si enim non obstante tali
confessione, etiam post xxx. dies potest creditor assu
mere onus probandi, pecuniam non fuisse numeratam,
ut nota glo. & Dd. in. l. In contractibus. C. De non nu
me. pecu. quomodò erit consultum debitori? Ego obser
uo, fideiussorem rectè uideri intendere contra principa
lem debitorem, quum instrumentum confessionis, de quo
supra, ostendit: fortassis & si lapsi non sint xxx. dies.
Quod recepto Bartoli placito uidetur esse contrariū.
Moueor eò quòd et si uulgò iactetur, t̄ confessionē cre
ditoris de soluto nō nocere, nisi post xxx. dies: ita exaudi
ri hoc oportet, si creditor itra hoc tēpus querela aut ex
ceptione utatur. Ceterū ipsa cōfessio probat solutionē
etiā ante xxx. dies, interim dum nō opponitur exceptio,
argumen. tex. nostri in uerb. EXCEPTIONE OPPO
SITA, prout collegim⁹ in. 4. scholio. Ergo si fideiussor

ante

ante xxx. dies agat aduersus debitorē, pro quo satisse-
cisse se dicit, facile est debitori, opponere exceptionem
non solutæ pecuniæ ex persona creditoris: quoniam sua
interest, argumento. l. penul. infra hoc titu. Sic fideius-
sor compelletur probare solutionum ueram, argumen-
huius. l. Vbi autem fideiussor allegat xxx. dies lapsos
esse, & hoc probat: tunc Bar. nō dicit, eum, quasi uerē
soluerit, ita intentionē suā perferre, sed præsumi soluis-
se: nisi contrarium probetur. Igitur si debitor ipse pro-
bare intendat, creditorem fecisse instrumentum confes-
sionis spe solutionis futuræ, nec ei fuisse solutam pecu-
niam, hic articulus recipiendus est. Quippe cum sua in-
terstet, ex persona creditoris exceptionem nō solutæ pe-
cuniæ post xxx. dies opponere potest: quēadmodū ipse
creditor posset, argu. d. l. penul. Et hac ratione iniqui-
tas, quæ Iasoni occurrebat, poterit emēdari.

1 Intellectus. l. Regia. lib. 3. tit.
46. §. 9.

2 Debitor, qui debitum proba-
tum per fidē publici instru-
menti non potuit probare,
se soluisse per apocham cre-
ditoris: poterit post cōdena-
tionem & executionem cō-
dicere sine causa solutionē
ex apocha probatā.

3 Debitor hoc eodem casu an
possit ante executionem in-
tendere, ut per modū com-

pensationis rato habeatur cō-
ditionis sine causa.

4 Accursius in l. Iulianus, in
1. scholio. ff. De condicti. in
debi. quomodo intelligendus.

5 Compensationis exceptio nō
oppugnat rē iudicatā: unde
ante executionē pōt opponi.

6 Cōdictio sine causa, de qua p
gl. in l. Iulianus, ff. de cōdi-
cti. indebi. utrū oriatur post
executionem, an statim post
rem iudicatam.

EX HIS infero declarationē[†] ad. l. Regiā lib. 7.
 Ordina. tit. 45. §. 9. cuius uerba sunt, Eem todo caso
 õde o reo nã pode prouar a pagua senã por escriptura
 pubrica: se ele mostrar aluara priuado da dita pagua,
 como pagou ao actor, posto que non seia das pessoas a
 cujos aluaraes se da a tãta fee como escriptura pubrica:
 queremos q̃ o Iuiz de seu officio lbe pregũte por iuramẽ
 to dos Auãgelbos, se o dito aluara he seu. E iurãdo q̃
 he seu, absolua ho reo: e negãdo, cõdene ho reo. Porẽ se
 o dito reo quiser q̃relar e puar como o conbecimẽco he
 do actor, sera recebido a isso. E prouãdoo sera o actor
 punido de fee periuro. Porem nõ podera o dito reo por
 tal proua nẽ cõdenacã de fee periuro, ser releuado da
 cõdenacam do dinheiro, ã que ele reo foi cõdenado per
 o dito actor negar o dito aluara. Primũ etenũ si actor,
 qui xxx. millia p̃ publicũ instrumentũ petebat, iurauit,
 apocham à reo prolatam suam esse: adijciat tamen, se
 confessum fuisse in ea apocha solutionẽ spe futuræ so-
 lutionis, non continuo reus absoluetur. Et si reus suspe-
 ctam habeat fidẽ creditoris, qui iuratus negabit falso
 suam esse scripturam: consultũs faciet, si condemnari
 se patiatur. Nam utiq; † post executionem poterit utili-
 ter aduersũs creditorem intẽdere, ut xxx. millia reddat
 sibi non quidẽ posteriora hæc, quæ condemnatus soluit:
 sed priora illa, quæ se ei quondam soluisse probat per
 apochã

apocham xxx. dierum spacio confirmatam. Quamquam enim eo tempore debita soluerit, allegabit nihilominus, causam solutionis redactam esse ad non causam. Sic per condictiorem sine causa repetet xxx. millia, secundum Bar. nota. sententiam in l. Iulianus uerū debitor ē n. 2. ff. De condicti. indebi. ubi dixit, quod si contra instrumentum debiti nō potest opponi solutionis exceptio, nisi probetur per aliud instrumentum, si debitor soluat, & quia solutionem probare non potuit per instrumentum, coactus fuit iterum soluere: certē facta secunda solutione repetet quod primō soluit per condictiorem sine causa. Et cū Bar. tenēt omnes, ut per Ias. ibi. n. 19.

- 3 Ego utiliū doceo, † posse debitorem, qui condemnatus est, obtinere, ut antequam soluat xxx. millia ex sententia, ratio habeatur xxx. millium, quæ quondam se probat soluisse ei, cui nunc condemnatus est, aduersus Bart. receptam opinionem in d. l. Iulianus. Qui expressim tradit, condictiorem sine causa ortam non esse, donec ex sententia condemnatoria fiat exactio. Moue or in primis auctoritate Accursij i. d. l. Iulianus, in i. scholio, cuius uerba sunt, † Et multo minus repetet, si actore plene pbante cōdēnaretur. Nā tūc etiā soluere secūdo tenebitur: nisi probet primam solutionem, id est, ex quo non probauit in iudicio priore. Et uidetur redire ad nō causam. Hæc ille. Proinde uidetur dicere, quod

Cōtra Bar.
cōmuniter
receptam o
pinionem.

reus non tenebitur soluere ex sententia condemnatoria, si probauerit in hoc posteriore iudicio se soluisse: quod uidelicet in priore iudicio non probauerat. Certè Alberi. in. d. l. Iulianus. n. xi. scribit, glo. innuere, quòd si debitor condemnatus posset post sententiam, probare solutionem: forte quia inuenerit postea instrumentum solutionis, quod non habebat ante sententiã: quòd per hoc impediatur executio sententiæ. Idq; ait multos sequi: sed Modernos communiter tenere cõtrariũ, ut latius prosequitur in. l. i. n. 6. De iuris et facti ignoran. Bal. etiã in ea. l. Iulianus. i. col. in fine, scribit, innuere glo. quòd exceptio solutionis possit opponi post cõdemnatoriam. Pro quo dicit facere. l. Si fullo. ff. De condic. sine causa. Item quòd multò fortius habet ius excipiendi, ex quo si iteratò solueret, posset condicere primam solutionem. Sed forte (ait) hoc non est uerum per. l. Peremptorias Sententi. rescindi non posse. Nam licet possit agere, tamẽ in eodem iudicio, in quo succubuit, nõ potest excipere: quia in eodem iudicio est sibi præclusa uia, sed nõ in diuerso iudicio, ut. ff. De excepti. rei iudica. l. Duobus. Quare mihi uerosimile fit, quòd Bar. qui cõstanter asserit, nõ esse repetitionem prioris solutiõis, antequam ex sententia fiat ex actio: Accursiũ diuerso sensu acceperit: quem utiq; nõ reprehẽderit. Fortassis enim illam gl. exceptionem, nisi probet &c. nõ quidem

retulit

retulit ad proxima, sed ad principalem illam orationē,
 Et multò minùs repeteret, etc. Quasi Accurs. diceret
 reum, si actore plenè probante condēnaretur, non posse
 repetere: nisi in posteriore repetitionis iudicio probaret
 primam solutionem, quam in priore iudicio non probaue-
 rat. Pro qua interpretatione expendi potest, quòd glo.
 innuit, probationem solutionis fieri ì posteriore iudicio.
 Planè hoc minimè congruit executioni sententię, in qua
 nouum iudicium non est iuxta no. per Bar. & alios in l.
 Intra dies. ff. De re iudica. Sed tamē gl. superiore mo-
 do intellecta defendi potest ab argumētis Alberi. &
 Bal. Qua enim ratione condemnatus, si secundo solu-
 rit, potest priorem solutionem condicere, quasi redierit
 ad non causam, ut communiter receptum est: eadem ra-
 tione poterit, antequam soluat, compensare. Nec t̄ per
 hoc conuulitur auctoritas rei iudicatę, aut executio sen-
 tentię oppugnatur: quum uel maximè hoc ipso dicatur
 pareri sententię, quam Iudex contra cōdemnatum exe-
 quitur, admittendo pro solutiōe compensationē. l. 2. ìfra
 De compensa, & Ordi. lib. 3. titu. 71. §. Eos embar-
 guos. Ita sententiam Accursij in d. l. in Iulianus, ar-
 gutè Bal. accepit ì l. Sub specie, uers. Modò ego quæ-
 ro, ìfra De re iudica. ubi illam gl. exceptionem, nisi p̄-
 bet, & c. retulisse uidetur ad utrumq; uersiculum præ-
 cedentem. Et Bal. retulit imbi Saly. n. 2. & sequutus
 est

Cōtra Vin-
cen. de Her-
cul.

est *Alex. in l. Imperatores, in fine. ff. De re iudica.*
 & *Vicēti. de Hercul. inibi. n. 21. Feli. in cap. Suborta. n.*
io. De re. iudica. A quibus miror non animaduersum,
 quod *Bar. n. xi. & alij communiter in. d. l. Iulianus con-*
tra senserunt. Quinimo Vincenti. in. d. l. Imperatores
n. 27. falso refert, Bar. Bal. & Castrens. tenuisse, qđ
condēnatus possit opponere compensationem. Ego au-
tem intelligo, in hoc quæstionem esse, tūtrūm condictio
sine causa oriatur, ātequā ex re iudicata fiat exactio?
Et mihi uidetur, ortam esse. Quoniā auctoritas rei iu-
dicatæ, quæ pro ueritate habetur, & paratam habet
executionem, efficere debet, ut condemnatus, perinde
atq; si ex sententia soluiisset, repetitionem habere inci-
piat prioris solutionis, argumento. l. i. cum similibus, &
glo. in uerb. fuerint, supra De fideiusso. mino. l. Elegā-
ter. §. Siquis post, in uerb. cōdemnatus. ff. De cōdicti.
indebi. l. Post rem iudicatam, cum simili. ff. De trans-
actio.

Audax Re-
giæ legis in-
terpretatio.

Quod cūm ita recipiendum uideatur, illud (licet au-
 dacter) tentari poterit, quod etiam eo casu, quo Iudex
 ex officio apocham à reo productam dedit agnoscen-
 dam actori, & is cum iuramento negauit esse propriā,
 reus condemnatus releuari à cōdemnatione queat, si ob-
 iiciat uictori compensationem ex eadem apocha probā-
 dam. Quippe & si uerba. l. Regiæ respuere talē inter-
 preta

pretationem aperte uideantur: sententia eius. l. profe-
 cto hæc est, quod auctoritas rei iudicatæ non infringa-
 tur prætextu apochæ, cuius fides de nouo re perca est:
 sicuti nec infringi posset sub specie instrumentorum de
 nouo re perctoru n. l. Si sub specie, cum simili. infra De
 re iudica. Et constat, hoc ita legem sentire ex. §. ante-
 penal. titu. 25. eo. lib. 1. Ergo quum hoc casu non conuella-
 tur auctoritas rei iudicatæ, compensatio uidetur admit-
 tenda. Quod si actor obijciat, iuramento decisum iam
 fuisse, quod ea apocha sua nõ esset, huic re spõdebitur,
 quod atinet ad causam criminis, de periurio eius posse
 queri, idq; euidenter constitutum esse. Quod uerò atti-
 net ad causam civilem, respondebitur, Iudicem quidem
 ex officio detulisse actori iuramentum indagandæ ue-
 ritatis gratia. Cæterũ eum, qui non detulit, nunc alia
 uia & per alium modum intẽdere: & propterea audi-
 endum esse ex Bar. sententia in. d. l. Iulianus. n. io. &
 in. l. Qui romæ. §. fina. n. 7. De uerb. obliga. Tametsi
 apud multos Iudices uix hoc quisquam poterit obti-
 nere.

Summæ

1 Fides cautionis non omnino
 nullius momenti efficietur,
 opposita intra legitimam tem-

pus exceptione nõ numera-
 tæ pecuniæ.

2 Reus in casu huius tex. tene-

bitur edere aëtori, qui excautione egit.

- 3 Juramentum petitori in casu huius tex. deferendum erit, si per testes legitimè probauerit, se numerasse pecuniam pëbitori, cuius quantitatem

ignorare se dicunt.

- 4 Juramentum utrum defertur honestæ personæ in causis magnis ad supplendam probationem, si plus quàm semiplenè probauit.

PROBARE NUMERATAM. Sic uidetur cautionis fides omnimodò esse eneruata ex huiusmodi exceptionis opposuionẽ. Lex tamen Regia. d. lib. 4. titu. 47. §. pen. meritò t

cautionis rationem habet: quasi non penitus inutilis maneat creditori, in hæc uerba. E em todos os casos em que o credor ha de prouar, a confissã do deuedor ser uerdadeira: podeloa prouar por testemunhas, cu qualquer outro modo. Porque pois ele ia tem por si a escriptura, e ainda he cõstrangido a prouar, que a ha confissam cõ theuda na dita escriptura he uerdadeira: con iusta razã deue ser recebido a proualo por qualquer modo de sua que dar poder. Inducemus igitur, ut t reus officio Iudicis cogendus sit aëtori rationes & instrumenta edere, nõ obstante regula. l. i. supra De edendo, cap. i. De pba. quum utiq; aëtor originem petitionis in cautione fundauerit. Et quanuis originaria præsumptio per exceptionem nõ numeratæ pecuniæ fuerit elisa, remanent eius reliquæ onus editiõis in reum translaturæ, argumen. l. fina. & quodibi Guiliel. de Cune. et Bal. 4. col.

uers. Et quinto supra De edendo.

2 Sed et si † petitor per testes probauerit, aliquam pecuniam se reo numerasse, etiã si illi non deponãt circa quantitatem quæ in cautione continebatur: obtinebit, sibi iusiurandũ de ferri quasi in probationis supplementũ, iuxta Bar. traditionem in l. Aduonedi. n. 40. ff. De iureiurã. ubi scripsit, qđ si probo, quod tibi numeravi pecuniã per duos testes non deponẽtes de quantitate, et p̄ alios probo, quod petijsti à me centũ mutua: ex his obtineo, ut mihi deferatur iuramentũ. Et est receptissima hæc sententia ut per Alex. in ibi. n. 47. Dec. in l. fina. n. 4. supra De edẽdo, Hyppoli. nota. 322. Planẽ hoc Bar. placito in proposita specie rectẽ utemur, etiã si testes nõ sint, qui petitam fuisse certam quantitatem iurati deponant: quũ scilicet hoc ipsum euidenter constet ex cautione.

Illud etiã utiliter obseruandũ est, quod si inter pauperes controuersia sit, et actor xxx. millia ex chirographo petat, quæ sibi non esse numerata reus excipiat, allegans spe futuræ numerationis se cauisse: iuramentũ petenti actori, qui sit honesta persona, Iudex deferet, si per unum testem omni exceptione maiorem probauit numerationem. Idq; euincet argumentum quale quale, quod ex chirographo colligitur contra reum. Nam sola semiplena probatio in ea, quam propono facti specie

2
cie

cie, Iudicem nō moueret ad deferendum aētori iuramētum: quū habita ratione personarū huiusmodi causa magna esset aestimāda, ut nota. in. d. l. Admonendi, et habetur Ordina. lib. 3. titu. 8. i. princi. At qui ubi plusquā semiplenē probatum est, admitti potest etiam in magnis causis iusiurādū, si honesta persona id sibi deferri petierit, ut ex aliorū sentētia resoluit Ias. i. repe. d. l. Admonēdi. n. i. 20. ¹⁰⁵ Steph. Bertrandi cons. 122. n. fina lib. i. & cons. 79. Ex incertis. n. 8. lib. 2. Ludo. Goza. cōs. 11. n. i. Quamquam tex. in cap. Veniens. i. De testi. probare uideatur prima facie, qđ in causa criminali civiliter intentata non deferitur iuramentum aētori in supplementum probationis, etiam si plusquā semiplene probauerit, ut inibi colligūt Arcti. 4. nota. & Feli. n. 4. & Sozi. cons. 136. Præstantissime. n. 6. & 7. lib. i. enixē contendat, etiam honestæ personæ i. causis magnis nō esse deferendum iusiurandum in supplementum probationis, licet maxime plusquā semiplenē probauerit.

1 Actor, qui numerationē probauit per vnum testem, cōfessionem verō aduersarij probauit per alterum, vtrum satis numerationem probasse videatur.

2 Intellectus cap. Cum dilectus De successio. ab intesta.

3 Probationes duæ semiplenæ

diuersæ speciei coniungūtur ad faciēdam plenā probationem.

4 Testis vnus, qui deponit, se audisse confessionem factā principaliter propter se aduersario præsenti, probat semiplenē ipsam cōfessionē & per consequens actum de

ductum in confessione.

5 Testis vnus de confessione facta aduersario presentitam vtiliter probat semiplenè, quàm duo testes deponentes de eadem confessione facta aduersario absente.

6 Mutuum an per vnum testem denominatione & alterum de cōfessione facta creditori

presenti: non minus probetur, quàm depositum & alij contractus.

7 Veteres in. l. 2. C. Quæ sit longa cōsuetu. quomodò intelligendi.

8 Cōfessio facta ex causa mutui sine literis et sine stipulatione nec quidē abusuè potest appellari mutuum ciuile.

QUÆRITUR in materiâ cum Bal. hic. iz. quaestio. 7 utrum actor, qui numerationem probauit per unum testem, confessionem uerò aduersarij probauit per alterum: sat is numerationem probasse uideatur? Et Bal. respondet, hos testes quasi singulares nõ probare: licet faciãt indicium, ut extra de successio. ab intesta. cap. Cũ dilectus. Et ratio (inquit) manifesta est et singularis: quia unus deponit de auditu, alter de uisu. Et sic differunt in sensu et sensato, ut plenè nota. per Cynum in l. 2. infra Quæ sit longa cōsuetu. Saly etiam in ultima quaestio. idē respondet in eo, qui egit ex numeratione. Non obstat (inquit) quòd numeratio debet dici probata, quia ille, qui deponit de cōfessione, semiplenè probat confessionem, et per consequens semiplenè numerationem, nam si duo probassent confessionem, confessio probata probaret numerationem: quia respōdeo, quòd testes, qui de confessione deponunt, non pro-

Quia bāt

bant numerationem, nisi per medium confessionis, & sic per actum diuersum ab eo, qui numerari uidit: qui actus etiam necessario non infert numerationem. Sed per actus diuersos non inducitur probatio unius actus, qui etiam probabiliter ex illis induci posset, argu. l. Non hoc, infra Unde legitur. Ad quod bene facit quod Cynus notat, infra Quæ sit longa consue. l. 2. Hæc Saly. Et ita habet, quod Cynus post Petrum & Iacob. Rauēna. in. d. l. 2. prope antepen. col. uers. Sed quæro, resoluit, quod si quis producit duos testes, quorum unus dicit, quod reus est obligatus actori in decem, quia ei mutuauit: alter dicit, quod est obligatus in decem, quia audiuit, quod confessus erat, se esse obligatum actori in decem: hi duo testes, licet in iure conueniant, quia uterque eorum dicit, aduersarium obligatum in decem, quia tamen disconueniunt in facto, in quo etiam uniformitas testium requiritur: ideo non probant, nec plenam fidem faciunt. Idem probauit Bal. in. l. i. col. penul. infra De testa. referendo Petrum & Cynum in. d. l. 2. Pro qua sententia allegauit Specul. tit. De teste. §. i. uers. Sed pone egi, et tex. in cap. fina. De successio. ab intesta. Idem Bal. in. l. 2. §. fina. 2. col. uers. Quid autem. ff. Si certum petat. eandem Veterum sententiam probans scribit, hos testes esse singulares: unum tamen fouere dictum alterius ad uehemens

indiciū

indiciū per. d. cap. fina. De succes. ab intesta. Bal. etiā
 in cap. fina. 3. col. uers. Tamen sciendum De consuetu.
 allegatis eisdem Petro & Cyno. in. d. l. 2. subiecit,
 quod & si huiusmodi testes non probent plenē nu-
 merationem, tamen probant plus quā semiplenē:
 quia ueritas & confessio uersantur circa idem per
 tex. sing. in. d. cap. fina. De succes. ab intesta. Ali
 bi generaliter obseruauit idem Bal. in Rub. n. 2. De cō
 trouer. inuesti. in usibus feudo. quod si unus testis testifi-
 catur de ueritate, alter de confessione, tūc quia unus ad-
 miniculatur alteri, bene defertur iuramentum, ut extra
 De successio. ab intesta. cap. fina. Adde quod hæc
 Veterum sentētia receptissima est, ut constat ex Feli.
 in cap. Licet ex quadam. n. 2. De testi. Ias. in repet. l.
 Admonendi. n. 260. ff. De iureiu. Philip. Dec in cap.
 Cum causam. n. xi. De probatio.

Ego autē et si hætenus non legerim, qui ausus sit,
 ab hac tã recepta sentētia discedere, opinor, magis es-
 se, ut actor in hoc casu quasi plenē pbauerit, debeat ob-
 tinere, etiam si iusiurandum sibi deferri non petierit:
 non obstante Veterum ratione, quam Saly. hic expli-
 cuit, nec tex. in. d. cap. fina. De successio. ab intesta. quē
 Bal. allegauit. In primis igitur uidendum est, † quomo-
 dō Bal. id cap. uoluerit pro Veterū sentētia inducere?
 Et mihi uidetur, hoc ex eodem Bal. colligēdum esse in

Contra re-
 ceptā ha-
 tēnus sen-
 tentiam.

Authen. Rogati supra De testi. ubi querit, Pone qđ duo testes deponunt de uero numerationis actu, & tres deponunt de confessione: an sit probatum per quinque testes? Et uidetur, quod sic: quia consonant in eundem finem & si non in facto saltem in iure. Ergo dicuntur testes. l. Qui sententiam, infra De poenis. Contrarium dico. Quia istae sunt diuersae species: unde una non unitur alteri iuxta nota. per Dinū et alios in. l. 2. §. i. ff. De excusa. tuto. De hoc est casus cuiusdam Decretalis extra De successio. ab iusta. cap. Cum dilectus. Vbi ille Abbas probauerat per unum testem de uero oblationis actu, per plures autem testes probauerat de confessione oblationis: dicit ibi tex. qđ ille testis est unus & singularis. Vnde Abbas per illū non probat: sed probat per alios testificantes super confessione, qui erant plures. Vnde apparet, quod si esset unus de oblatione, unus de confessione, non esset probatum. Et ratio est: quia non deponunt de eodem, sed de diuerso. Non tamē nego, quod non faciant maiorem fidem, quam unus testis solus: quia confessio est iniuncta cum iunctura ueritatis. Et hoc est quod dicit ibi Papa, VEHEMENTER ADMINICULANTES. Hæc Bal. Qui intellexit, unū testem de confessione adminiculari ea ratione, qua plures uehementer adminiculantur. Sed hic aduertēdū cēseo. Nam in specie tex. in. d. cap. Cum dilectus, recte docet:

docet Bal. quod si confessio Archiepresbyteri probata esset per unum testem, diceretur plusquam semiplene probatum esse: & posset actori deferri iuramentum, ut idem Bal. scripsit in d. Rub. De controvers. inuesti. et collegit Andr. Sicul. in d. cap. Cum dilectus. n. xi. uers. Pondera tamen. Quod fortassis Bal. non sensit circa speciem. d. cap. Cum dilectus. Et tamen defendi & utiliter explicari potest. Nam etsi unus testis omni exceptione maior, qui audisset oblationem, non potuit solus adiuuare Abbatem actorem, nec quidem ad deferendum ei iuramentum in supplementum probationis eo quod causa magni momenti erat, ut tradunt inibi Gofre. Ioan. Andreæ & Panormi. in fine: obseruandum est, debuisse Abbati hoc petenti iusiurandum deferri in supplementum probationis, si præter unum testem de oblatione habuisset alium solum testem, qui de confessione Archiepresbyteri testatus esset: quum utique hoc casu plusquam semiplene probatum fuisset, iuxta ea, quæ in princip. huius scholij tractauimus. Denique Andr. Sicul. in d. cap. fina. n. xi. Sine iudicio scribit, non uideri in hac specie necessariam delationem iuramenti, nisi ad cautelam: ex quo ambo testes tendunt ad unum rei finem. Conuincitur enim uerbis illius cap. in quo Pontifex confessionem expendit probatam per plures testes. Igitur exemplo illius cap. respondendum est, quod si nu-

Cōtra An-
dre. Sicul.

Quia iij mera

merationem probaui per unum testem de uisu, cōfessionem uerò debitoris probaui per alium testem, confessionem utiq; factam, absente uel etiam præsente me, dñ tamen incidenter propter aliud facta sit: mihi petenti deferretur iuramentum etiam in magna causa, qui nō quidē plenē, sed tamen plusquam semiplenē intentionē meam probauerim. At uerò quum numerationem probabo per unum testem, confessionem debitoris probabo per alterum testem, confessionem utiq; factam principaliter propter se & me præsente & acceptante: hic opinor aduersus Antiquorum & Neotericorum sententias, Iudicem secūdum me debere sententiā ferre: quasi plenē probauerim. Constat enim, Iacob. de Rauē. Petrum, Cynum, Bal. & omnes alios eo casu loqui, quo si debitoris cōfessio per duos testes esset probata, actor deberet obtinere, ut euidenter explicauit Saly. hic. Porro eorum ratio id euincit, hanc probationē, de qua querimus, non esse plenam ex duabus semiplenis probationibus eiusdem generis. Sed non continuo euincet, hanc probationem plenā non uideri ex duabus semiplenis probationibus generis diuersi. Ad hoc induco tex. in. d. cap. Cum dilectus De successio. ab intesta. quē fortiter contra Bal. retorqueo. Probatur nāq; in eo. cap. quòd diuersæ species probationis unūtur ad faciendam plenam probationem. Et quicquid Bal. scripserit

pferit in. d. *Autben. Rogati. uerum est, quod Abbas*
actor tatum probauit per unum illum testem de oblati
one, quantum per plures alios de confessione: quum testes
illi plures intentionem Abbatis non sufficienter proba
rent, sed tanquam uehementer adminiculantes eam pluri
imum adiuuarent, ut tex. habet. Et quid multis? Bart.
communiter receptus in. l. Admonendi. n. 48. ff. De
 3 *iureiuran. in casu eius cap. putat, et duas semiplenas*
probationes diuersi generis coniungi ad faciendam ple
num probationem. Siquidem intellexit, confessionem
illam Archiepresbyteri sufficienter per testes proba
tam fecisse duntaxat semiplenam probationem: quia
absente parte facta fuerat. Et quanquam tex. dicat, in
presentia Abbatis factam confessionem, obtinuit,
oblationem non fuisse plene probatam per illam confes
sionem: quoniam confessio facta fuerat incidenter ad
interrogationem alterius, ut ibi resoluit Panormi. n. 17.
Quae controuersia non onerat presentem inspectionem.
Satis est, quod ex ratione cap. et recepta traditione
Bar. et Panormi. illud consequitur, quod si ultra unum
illum testem de oblatioe, fuisset alter, qui iuratus depo
suisset, Archiepresbyterum confessum esse principaliter,
se et sua obtulisse monasterio, idque presente Abbate
nomine ipsius monasterij acceptante confessionem: Ab
 4 *bas ille non minus obtineret. Quoniam et utique hic alter*
testis

testis de confessione faceret semiplenam probationem confessionis, & per consequens oblationis: quum si duo testes faciunt plenam probationem, unus faciat semiplenam. Sic coniungerentur duæ semiplenæ probationes diuersi generis ad faciendam plenam probationem, quæ resultaret ex duobus testibus concordantibus in iure, licet diuersi essent in facto. Hoc expressè tradit Alex. in l. Gallus. §. Ille casus. n. i. 4. uers. Sed pro istorum. ff. 6. De lib. & posthu. allegan. Bal. in l. Siquis ex Argentiarijs, in princip. ff. De edendo. Et eundem Bal. citès hoc similiter docuit Francis. Curti. in tracta. De testi. q. 45. Idem uoluit Castrens. cons. 109. Visa petitione prædicta. n. i. ad finem, & cons. 143. Viso processu & attestationibus. n. 3. lib. 2. Alex. cons. 176. Viso libello producto. n. 4. lib. 6. Ias. n. 60. Curti. Senior. n. 19. Francis. Ripa. n. 206. in repet. d. l. Admonendi, Carol. Ruin. cons. 72. Super eo. n. 4. lib. 4.

Unus duntaxat, quæ legerim, Bartho. Sozi. in. d. l. Gallus. §. Ille casus, fina. uerb. ausus est tentare, quod & si confessio aduersario præseti facta probet plenè factum ipsum, modò per duos testes sufficienter probata sit: at si per unum solum testem semiplenè probetur, nõ uidebitur ipsum factum semiplenè probatum esse. De Sozi. sententiâ reiecta. niq; scribit, se hoc non reperire. Ego autem existimo, hoc ferme reperiri in Authen. De instrumen. caute.

& fide

fide. §. Si tamen quisquam, cum glo. in uerb. inuenerit.
 Colla. 6. Quem tex. argutè inducebat Aret. in cap.
 Cū causam. n. fina. De proba. deducens ex eo, quod
 quādo fit semiplena probatio illius actus, qui immedia-
 tē non est contractus, de quo quæritur, sed est proba-
 tio ipsius contractus, dicitur ipse contractus semiplenē
 probari: quemadmodum ipse contractus plenē probare
 tur per eundem actum plenē probatum. Vnde in propo-
 sito colligebat, unum testem de confessione facta præ-
 sente aduersario facere semiplenam probationem con-
 tractus in confessionem deducti.

Solus etiam Ioan. Baptis. de Cacialup. in repeti. d.
 l. Admonendi. n. 58. c. 159. resoluit, hanc speciem dif-
 ferre ab illa, in qua actor probat plenē intētionem suā
 per unum testem de uisu & duos de confessione, quæ se
 absente facta est. Sed cū ipse concedere uideatur, quod
 unus testis de confessione facta præsentē aduersario p-
 bat semiplenē ipsum actum, de quo quæritur: non debuit
 negare, & quin huic semiplenę probationi possit uniri al-
 tera semiplena probatio unius testis de uisu: non minus
 quam si probatio semiplena resultasset ex confessione
 facta absente aduersario, quæ per duos testes sufficien-
 ter probata fuisset. Quod ratione comprobari uidetur.
 Nam si ego numerationem probaui duntaxat per unum
 testem, qui de posuit, reū præsentē me confessum fuis-
 se, quod il-

Cōtra Ioā.
 Baptis. de
 Cacia lup.

se, quòd mihi decē deberet ex tali numerationis causa, & hæc semiplena probatio est: igitur petenti mihi deferendum est iusiurandum in supplementum probationis. Et si iurauero, obtinere debeo, ut mihi aduersarius cõdemnetur, secũdũ ordinariam iuris regulam. Porro quum non illud iurare debeam, aduersariũ me præsentem cõfessum esse, sed magis illud, aduersarium mihi debere ex eo quòd numeravi: quo colore dicetur, te stẽ omni exceptione maiorem in aliena causa iuratum non habere eãdem uim probationis, quam quis in propria causa habet?

His igitur consequens est, ut Veterum sententia cõdemnari debeat. Nisi quòd Francis. Aret. in cap. Cum causam. n. 35. De probatio. eorũ opinionem admittẽdam censet, quo casu loquuti sunt uidelicet^r in cõfessione ex causa mutui. Cæterum si causa depositi sit uel alia, tũc putat, cõiungi debere semiplenas probatiões. Huius distinctionis illam scribit rationẽ esse, quòd mutui diuersæ sint species. Est enĩ mutuũ merè naturale, quod numeratione contrahitur, et ciuile mutuum, quod fit per solam confessionẽ, ut nota in. l. 2. §. fina. ff. Si certum petat. Vnde quando in mutuo unus testis deponit super uera numeratione, hic utiq; deponit de mutuo merè naturali. Alter autem testis, qui deponit de sola cõfessione, deponit de mutuo merè ciuili. Quare cùm de-

ponant

ponant de diuersis speciebus, quæ non tendunt ad unum
 & eundem finem, sed ad diuersum: non est mirum si tan-
 quam singulares non probent. In alijs autem contracti-
 bus, quum cesset prædicta ratio, si unus probet de uero
 actu, alter probet de confessione: hi testes quasi in unum
 rei finem tendentes coniunguntur ad efficiendum plenam
 probationem. Hanc distinctionem ab Aret. scriptam
 Ias. superioribus uerbis expressit neminem allegans in.
 d. l. Admonendi. n. 260. ubi securè asseruit, hanc esse
 ueritatē. Idē probauit ibi Curti. Senior. n. 190. Sed et
 Cacialup. in repet. eiusdem. l. n. 159. uers. Quartus, hac
 distinctione usus est circa cap. Cum dilectus. De suc-
 cessio. ab intesta. Is quum opinaretur, Veterū (de qua
 agimus) sententiam generaliter in omni causa proce-
 dere siue mutui siue depositi siue alia quacunq; distin-
 guit mutui causam ab alijs causis in propria specie. d.
 cap. Cum dilectus, ut unus testis de ipso actu & con-
 fessio sufficienter per testes probata coniungantur ad
 faciendam plenam probationem oblationis, depositi,
 & similium causarum. Sed non idem iuris sit, ubi ex
 causa mutui facta esset confessio: quum aliud sit mutuū
 naturale, aliud sit mutuū civile. Et hanc differentiā
 inter mutui causam & alias cōprobat auctoritate Bal.
 cons. 256. Actum fuit de positi, & cons. 455. Quidam
 nomine, lib. i. Adde quod Petrus ab Anchar. in d.

cap. Cum dilectus in. nota. hanc differentiam constituisse videtur ex doctrina Specul. titu. De teste. §. i. uers. sed pone egi: ubi docuit, quod si quis egi ex numeratione prætendendo mutui causam, et probavit de confessione non obtinet: quasi de alia re probauerit. And. etiam Sicul. in d. cap. Cum dilectus. n. s. idē cum Petro Anchar. magis probavit. Quod autem Specul. sententia in mutui sola causa procedat, non uerò in causa depositi uel alijs, Bal. etiā auctor est cons. 25. Punctus lib. 3. Alex. an. cons. 25. Viso instrumento col. pen. lib. 2. & cons. 76. in fine lib. 6. Sozi. cons. 9. In causa agitata uers. Sed adhæc, lib. i. Postremò superiorē distinctionē comprobavit Philip. Dec. in d. cap. Cum causam. n. u. secutus Francisc. Aret. inibi. Et adiecit, Bal hoc modo distingere cons. 113. Præsupposito statuto, in fine, lib. i. rationem uerò differentia in eo esse, quod in alio contractu quàm mutui confessio pbat uerā numerationē.

Contra receptam distinctionē

Ego autem talem distinctionem nequaquam probo, ut quæ nec Veterum sententiæ accommodetur, nec per se considerata possit uideri iusta. Nā primūm t̄ Vete res in. d. l. 2. infra Quæ sit longa consuetu. quanquam in mutui causa loquuti fuerint, sententia tamen omnes causas per æquē comprehenderunt: sicuti ex uerbis & ratione, quam reddunt, facile potest estimari. Quin et Bal. hic & in omnibus alijs locis, de quibus supra, inducēdo

ad

ad Veterum sententiã cap. Cum Dilectus De succes-
 sio. ab intesta. manifestè ostendit, quod illi in causa mu-
 tui scriptum reliquerūt, in omni causa per eandem ra-
 tionẽ procedere. Quod colligitur adhuc euidentius ex
 eodem Bal. i. d. Rub. n. 2. De cõtrouers. inuestitu. quũ
 generaliter negauit, testem unũ de ueritate, alterũ de
 confessione coniungi ad plenam probationem. Vt me-
 ritò Feli. in. d. cap. Cũ causam. n. io. De probatio. alle-
 gando Bal. in ea Rub. dubitauerit, utrũ Aretini dif-
 ferentia inter mutui causam et alias iusta esset. Adde
 quòd idem Bal. in. l. Publica. §. si. si. uerb. ff. Depositi.
 Veterum sententiam in depositi causa procedere intel-
 lexit. Et quod gratiosum mihi fuit, inibi meliore iudicio
 aduersus eos allegauit in argumentũ tex. in. d. cap. Cũ
 dilectus: quem in alijs locis non rectè pro eorum senten-
 tia induxisse uidebatur. Et eam Bal. sententiã retulit
 Ruinus: cons. 72. Super eo. n. 6. lib. 4. Ludo. etiã Ro-
 ma. & qui eum refert Cacia lup. in. d. l. Admonèdi
 n. 152. & 258. Petri & Cyni opinionem generaliter
 acceperunt, ut etiã Bal. et Saly. hic et Sozi. in. l. Gal-
 lus. §. Ille casus, si. col. ff. De lib. & posthu.

Item quòd hæc distinctio saporem iuris nõ habeat,
 illa ratione ostèditur, quòd mutuum apud Iurecõsultos
 unũ duntaxat reperitur, quod uidelicet re contrahitur.
 Præceptores autem docendi gratia mutuum civile ap-
 pella

pellarunt, quod uerbis et quod literis contraheretur, ut nota. in. l. 2. §. fina. ff. Si certum peta. Sic uulgò dicitur mutuum tribus modis contrahi re, uerbis, literis, ut per Bal. cons. 213. Præsupposito statuto, in fine, lib. i. Porro^r si confessio facta sit ex causa mutui sine stipulatione, sine literis, absurdè sentiet, qui dixerit, eã confessionem posse uel abusiue mutuum civile appellari: quum utiq; probet solummodò naturale mutuum, & non obliget, ut per eosdem Petrum & Cynum. s. q. in. l. Generaliter, infra hoc titu. & omnes communiter supra nominatim allegatos in. i. scholio, i. i. declaratione. Ergo quum Petri & Cyni sententia, de qua disputamus, manifestè relata sit ad confessionem, quam testis probat per auditum: consideratio mutui civilis uideri potest inepta. Deniq; Specul. sententia in. d. tit. De teste. §. 1. uers. Sed pone egi, cui superior distinctio innititur, qua ratione à plerisq; auctoribus dicta est in depositi causa & similibus non procedere, eadem quoq; dicitur in mutui causa locum non habere, si confessio in uoce sit facta: quum æquè non obliget, sed tantum numerationem probet, ut Bal. agnoscit cons. 3°. Tres sunt casus. n. i. uers. Videamus, lib. i. Quid quòd probabilius est dicere, Specul. dictum generaliter aduersus ipsius sententiam accipi debere, siue mutui causa sit, siue depositi per ea, quæ resoluit post Ioan. Imol. Alex. in. l. Si

stipulatus. §. Chryfogonus. n. 12. ff. De uerb. obliga.
 Iam uerò si quis consideret, confessionem ex mutui cau-
 sa factam, ab alijs differre in eo, quòd intra biennium
 non probat, quum ex alijs causis facta confessio statim
 probet. l. Generaliter, infra hoc titu. huic ego respon-
 debo, id ita à Bal. consideratū fuisse. d. cons. 44c. Qui-
 dam nomine, lib. i. & hac eadem ratione comprobata
 fuisse superiorem distinctionem à Dec. in. d. cap. Cum
 causam, n. i. nec tamen satis cū iudicio. Quippe Ve-
 teres in. d. l. 2. Quæ sit longa consue. aperte senserunt,
 duos testes mutuū debitum probaturos fuisse, quide
 cōfessione deponerēt, et proinde congruerent in forma
 facti & iuris. Quod Saly. hic expressit. n. fin. Et
 hoc uerum esse, probat noster tex. in uerb. EXCEPTI-
 ONE OPPOSITA. Deniq; nisi reus confessionē suā
 agnouerit, & contra eam directò exceperit, q̄ emissa
 fuit spe futuræ numerationis, nemo dubitauerit, quin
 æquè probetur semiplenè numeratio ex causa mutui,
 atq; si diceretur facta ex causa depositi, secūdiū meā,
 quæ aliās ostēdimus.

Cótra Bal.
 & Philip.
 Dec.

Ultimò quòd tex. in. d. cap. Cum dilectus, induca-
 tur ad causam mutui, auctoritate Panor. ibidem com-
 probatur. n. 6. quem Aret. Ias. Dec. et alij Nouiores
 ubi supra, temere improbarūt. Is ex eo. cap. secure col-
 legit, quòd si per unū testem probo, quòd tibi mutuauit

Panormi. sc̄
 tētia aduer-
 sus Nouio-
 res defensa.

decem, per alios probo, quod fuisti cōfessus mutuum, licet incidenter: hæc duæ semiplenæ probationes coniungi debent, et plenè probant mutuum. Quo exemplo idè quoq; probandum est, si per unum testem probem, q̄ tibi mutuauidecē, per alterū probo, q̄ fuisti confessus p̄cipaliter & mihi p̄senti, q̄ à me decem mutua receperas, ut in terminis allegādo id cap. Cū dilectus, respōdit ex facto cōsultus Pau. Castrens. cons. 380. Iudex. n. 2. lib. 1. Quem Pbilip. Dec. probando retulit cons. 650. In causa (ut uulgò dicitur) Nouariæ. n. 10. Idem manifestè uoluit Andr. Sicul. in l. i. §. Siquis ita, col. pen. vers. Item dicebam. ff. De uerb. obliga. Neq; meminert, se contra Veterum tam receptam sententiam dicere. Quæ fortassis deinceps in iudicijs non p̄babitur, si nostra hæc allegentur.

Summæ

1 Civiliter duntaxat obligatus debitor utrū possit intra biēniū non solū cōdicere cautionē, quā spe futuræ numerationis dedit, sed etiā petere liberationē à creditore. 2 Instrumentū cēptionis seruorū sicuti si donetur et tradatur, videtur donati et traditi ipsi serui: ita quoq; si is cui donatū est, reddiderit idem in-	strumentū ei à quo accepit videbūtur omnia i pristinū statum reposita. 3 Pactū de non petēdo liberat ipso iure debitore, qui aduersus creditore exceptione tutus erat. 4 Soluēs creditori, à quo accipit instrumentū debiti, utrum possit cogere eum ad ulteriores liberationem.

ABSOLVTIO SEQVETVR. *Castrens.* interpretatur, hanc absolutoriam sententiam diffiniuē, non uerò ab obseruatione iudicij proferendam. Nostra autem Regia. l. d. tit. 47. §. i. addit, compellendum creditorem, qui numerationem non probauit, ad reddendam debitori cautionem et ad eundem liberandum. Quod nostri *Accurs.* auctoritate constitutum fuit. Scribit enim in presenti, posse debitorem intra biennium cōdicere suam cautionem à creditore, & præterea compellere eundem ad omnimodam liberationē. Idq; omnes sine ulla controuersia receperunt. Ego dubito. † Quoniam satis esse dicetur, si creditor debitori civili cautionem reddat: nec ad ulteriorem liberationem compellendus uidetur. Nam et si non sufficiat, instrumentum debitori reddere, quem uidelicet tenetur creditor liberare, uerum est, si debitor ex reddito sibi instrumento non manet ipso iure liberatus, sed tantum ope exceptionis, iuxta. l. Labeo. ff. De pactis. Quòd si quis reddito sibi instrumēto liberatus omnino sit, sufficit ei instrumentum à creditore reddi, secundum Bar. traditionem in. l. Huiusmodi. §. Si ita legatum, in princip. in. 2. opposi. ff. De lega. i. Porro in specie proposita si creditor debitori, quem civiliter duntaxat obligatum habet, cautionem reddat, uidetur eum omnimodò liberaffe.

R ij Sic

Sic alia liberatio non erit necessaria, argumen. l. Nihil tam naturale. ff. De regu. iuris. Cuius regulæ argumento Accurs. & Dd. in. l. In contractibus, infra hoc titu. et in princip. Insti. De litera. obliga. tradunt, literarum obligationem tolli ipso iure per alias literas creditoris. Plane ea regula non minus locum sibi uendicat, quando literas debitori creditor restituit, ut per Accurs. in l. Ab emptione, in uerb. constituatur. ff. De pactis, notabiliter per eam regulam scribentem, quòd sicuti in instrumento emptionis seruorum donatio et tradito censetur serui donati et traditi. l. i. infra De dona. ita per contrarium censentur omnia in pristinum statum reposita, si is, cui donatum est, reddat instrumentum eidem, qui donauit. Commendat Alex. in. l. n. ii. ff. De acqui. posses. Item uidetur pro hac parte induci posse gl. receptæ sententia in l. Legitima, i. i. scholio. ff. De pactis, ubi dixit, quòd si creditor mulieri, quæ Velleiani exceptione tuta erat, uel filio familias, qui exceptione Macedoniani Senatusconsulti defendi poterat, faceret pactum de non petendo, liberaret eos ipso iure: quanquam ciuilitè & naturaliter antè esset obligati. Et eius rei ulla est ratio, quòd in pactum de non petendo, quo debitor non solet ipso iure liberari, his casibus liberat ipso iure: quòd uidelicet his personis fiat, quæ remoto pacto habebant exceptionem, ut Ias. tradit in. l.

Si unus. §. Pactus ne peteret. i. col. ff. De pactis. Ergo & si chirographi restitutio non haberet in proposito nisi uim illam uulgarem pacti de non petendo. l. Labeo. ff. De pactis, hic tamen liberaret ipso iure debitore, qui civiliter duntaxat obligatus erat, & non numerata pecunie exceptione se poterat tueri. Quare iniuris questione non male tentabitur, satisfacturum creditorem civilem, si intra biennium reddat debitori cautionem, nec præterea teneatur ipsum liberare: quum eum ulterius obligatum non habeat. Et huic opinioni congruere magis uidentur. l. Parti. uerba in d. l. 9. tit. i. Part. 5. Quod autem ad facti questionem pertinet, sit debitoris proprium, sibi consulere, ut illius restitutionis probationes paret. Nã ¶ & si creditori meo solui, et is mihi restituat instrumentum debiti, nõ cogetur ulterius me liberare: quum solutione eius, quod debeat, appareat, sublatam fuisse omnem obligationem. Et tamen consentire tenebitur, ut illius solutionis cõficiatur mihi publicum instrumentum ex Rapha. Cuma. cõtra Bal. et alios sententia in d. l. Huiusmodi. §. Si ita legatum, put. Ias. inibi. n. c. refert.

1 Debitor utrum ab eo, cui sub spe futurae numerationis se literis obligauit, possit exigere mutuam pecuniam. sed etiam mutui. 3 Promittens se alicui mutuam pecuniam daturum, ad faciendum magis se uidetur obligare.

2 Intellectus. l. Si uoluntate, infra De dotis pmissio. et an procedat non tantum in causa dotis. ¶ Nudo pacto promittens alicui se donatur vni ei, utrum civiliter obligetur.

VTILIOR succedit quaestio, tunc reus hic i
diffinitive absolutus a petitione creditoris, possit
ab eodem creditore mutuam petere pecuniam, quam il-
li creditor se mutuò daturū promississe uidebatur? Et
Bal. in. l. Qui pecuniam, in fine. ff. Si certum peti. re-
spōdit, debitorem confessum spe futurae numerationis
posse agere cōtra creditorem, ut sibi mutuam det pecu-
niam, argumē. l. Si uoluntate, infra De dotis promif-
si. si modò nō erat statim restitutus, ut quia dilatio sibi
data erat. Nā si statim restitutus erat, nō posset cū ef-
fectu agere: quoniam obstaret exceptio, Dolo facis,
&c. Præterea, quod. d. l. Si uoluntate, inducatur ad
causam mutui, colligitur ex Cynonibi, ex eodem Bal.
hic col. 2. & in. l. Cum quis. n. 19. supra De iuris et fa-
cti ignorā. & in Margarita, in uerb. Debitor. 16. Lu-
do. Roma. in nota. 636. Fortu. in. l. Si unus. §. Pactus
ne peteret. n. 9. ff. De pactis. Sed tamen contrarium
probari uidetur in. d. l. Si uoluntate, per argumentum
ab speciali. Accurs. enim obseruat, dotis fauore mira-
bilem fictionē constitui: ut etiam Bal. et Paul. Castrē.
uterq; 2. col. in. l. i. ff. Solum matrimo. qui negant, d. l. Si
uolūtate, procedere in cautione ex causa mutui. Et hoc
Alex. magis probare uidetur in. d. l. Qui pecuniam,
fina. uerb. dum scribit, hunc articulum tactum fuisse a
Bar. i. l. Si fideiussor creditori col. ff. De fideiussor.

Et a Bal. & Paul. in d. l. i. ff. Solu. matrimo. Bar ta-
 men meliùs loquuntur. Et quidem Bar. in d. l. Si fideius-
 sor creditori. n. c. scribit, quòd si creditor debitori, qui
 confessus est mutuam pecuniam accepisse, promisit mu-
 tuare per solennē stipulationem, tenebitur per. l. Si pœ-
 nam. ff. De uerb. obliga. Si uerò (inquit Bart.) non in-
 teruenit stipulatio, sed fuit actū, quòd numeraret: istud
 est pactum nudum. Et non uestitur cobærētia promissi-
 onis: quia promissio fiebat à debitore in fauorem credi-
 toris, & ab ea non debet habere fomentum pactio ad-
 uersus eum. Credit tamen Bart. quòd teneatur credi-
 tor mutuare ex honestate, ut euitet uerecūdiam, quæ es-
 set ei, non obseruare promissa. l. Quintus. ff. Manda.
 l. Pecuniæ. ff. De alimen. & ciba. lega. Vnde infert
 ad quæstionem Sabbatinam, quòd si fideiussor debito-
 ris denunciaret creditori, ne numeret, potest tamen nume-
 rare inuito fideiussore, quem obligatum habet, quoniam
 ex honestate numerare tenebatur: nisi debitor factus
 esset non soluēdo. Hæc Bar. quem Ioan. Imol. etiam se-
 quitur. in cap. Eum pro quo. n. pen. De fideiussor.

2 Ego resoluo, & tex. in d. l. Si uoluntate, infra De
 dotis promissi. etiam in causa mutui procedere, ut uide-
 licet creditor pactus esse uideatur, se mutuam pecuniā
 daturum debitori, à quo cautionem recepit. Facit. l. Cū
 ultra, in uerb. PLACITA, infra. eo. Nec ulla mirabilis fi-

Actio est dotis favore circa tacitam pactionem. Sed utiq[ue]
 circa vires pactionis differentia uersatur. Singulare
 enim ius est dotis favore constitutum, quod actio dabi-
 tur ex pactione illa nuda, ampliato. Imperatorum rescri-
 ptum. l. Ad exactionem, eo titu. Sed si causa mutui sit,
 ex nuda pactione tacita non aget quis, ut sibi mutua de-
 tur pecunia. l. Iuris gentium. §. Igitur nuda, cum uulga.
 ff. De pactis. Quod ita Bal. & Rapba. Fulgos. n. 2.
 & tradiderunt in. d. l. Si uoluntate.

Fulgos. tamen de eo ingeniose dubitat, utrum hodie
 cogatur quis ex pacto nudo mutua dare pecuniam,
 quum ex nudo pacto donationis hodie possit agi. l. Siquis
 argentum. §. pen. infra De dona. & uideatur hoc pa-
 ctum continere donationem inter usurij, argumen. l. In
 ædibus. ff. De donatio. Sed hæc sententia scrupulosa
 est, et in omnino refutanda. Bar. enim in. l. Iuris gentium
 n. 2. ff. De pactis, qui agnoscit, pactum de donando ho-
 die utile esse propter actionem. d. l. Siquis argentum. §.
 pen. Idem negat, pactum de mutuando & de commodan-
 do legis eiusdem auxiliū habere. Nec lex correctoria
 facile extendi debet. Præterea qui promittit mutua
 pecuniam se daturū, etiam si donator uideri posset, non
 tamen obligaretur per. d. §. penul. qui non procedit in p-
 mittente factū, ut per Guiliel. de Cun. Bar. Alex. n.
 2. in. d. l. Iure gentium. §. Sed cum nulla: licet Ias. n. 39. cum

Fulgosij opi-
 nio rejecta.

alijs

3 alijs teneat indistincte contrariū. Planē ⁊ qui promisit
 mutuam pecuniam se daturum, promississe factū intel-
 ligendus est se. l. Si poenam ⁊ ibi. Iason. n. s. ad finē. ff.
 4 De uerb. obliga. Quinimo et ⁊ qui nudo pacto promit-
 tit se donaturū, nō cōstat, an obligetur efficaciter per
 d. l. Si quis argentum. §. penul. Nam et si Accursi. in. §.
 Aliæ, i uerb. manifestauerit, Insti. De dona. Bar. i.
 d. l. Jurisgentiū. n. 2. sentiāt, hoc quoq; casu locū esse. d.
 §. pen. ut etiam, Angel. ibidem, et Areti. in. l. 2. col. 2.
 ff. De lega. i. Angel. Areti. i. §. In personā. n. 3. Insti.
 De actio. ⁊ ibi Ludo. Gomes. n. 4. i. Fortu. in. l. Le-
 gitima, col. 6. ff. De pactis, et Frācis. Rip. lib. 3. Re-
 sponso. respōso. i. qui dicit, hanc esse communem opini-
 onem: at contrariam opinionem tenuerunt Francis. de
 Rampo. in. l. fi. ff. De cōdicti. ob causam, Ioan. Imol.
 i. l. In ædibus. §. i. ff. De dona. Saly. l. 2. supra De cōdi-
 cti. ob caus. Alex. in. d. l. Jurisgentium. n. 11. ⁊ ibi
 Jacob. de Sancto Geor. in. i. lect. n. 17. ⁊ in. 2. lect. n.
 penul. Sozi. in. l. Legem, ante. n. 14. supra De pactis,
 Curt. Iuni. in Rub. eiusdē titu. n. 13. Galiau. in Rub.
 ff. De uerb. obliga. n. 61. Andr. Alcia. qui scribit,
 hanc esse communem opinionem, in. l. Si pacto quo pœ-
 nam, col. 1. supra De pactis. Et profectō hęc senten-
 tia probabilior uidetur, secundū ea, quæ adductis hīc
 inde argumētis Deo dante resoluemus in. d. l. Jurisgē-
 tium

tium. Igitur si is, qui promittit pacto nudo se donaturum, non obligatur civiliter, minus obligabitur, qui se mutuatuum certam pecuniæ quantitatem conuenerit.

1 Exception non numeratæ pecuniæ vtrum regulariter locum habeat etiam in alijs causis, quam mutui.

2 Interpretatio. l. In contractibus in princip. hoc tit.

3 Intellectus. l. Antiquæ. §. Sin autem, supra ad Velleia.

4 Interpretatio. §. Sed quoniã.

1. In contractibus, infra hoc tit.

6. Interpretatio. l. pen. hoc tit.

7 Literarum obligatio non fuit restricta ad causam mutui.

8 Dotis causa cur separationem recepit ab alijs causis circa exceptionem nõ numeratæ pecuniæ.

NOVISSIME operæ pretiũ facturũ me existimaui, si studiosos illud admonerem, quod et si nostra. l. Ob huius exceptionis materia omnium ferè iuris auctorum interpretatione sit restricta ad causam mutui, idq; etiam leges Regnorum Hispaniæ fuerint secuta: fortassis uerius est, Imperatores generaliter etiã in alijs causis æque exceptionem non numeratæ pecuniæ cum suo privilegio admisisse. Neque enim Cæsariũ leges ad mutui causam se dũtaxat retulerunt: quanquã in mutuo frequentioris usus gratia ad occurrentes casus sæpius rescripserint.

Pro hac opinione facit primò t. l. In contractibus, infra, hoc tit. ubi Iustinia. sic exorditur, IN CONTRACTIBVS IN QVIBVS PECVNIAE VEL RES NUMERATAE VEL DATAE ESSE CONSCRI.

Contra cõmunẽ opinionem.

BVNTVR. Dura etenim uidetur interpretatio, si quis
 hæc uerba coarctet ad causam mutui, & res intelligat
 consistentes in pondere uel mensura: quum rei appella-
 tio generalis sit, l. Rei appellatio. ff. De uerb. signifi.
 & possit exceptio non numeratae pecuniae ad omnes
 res pertinere. l. Pecuniae ff. De uerb. significa. et quod
 idem Iustinia. tradit in. l. 2. §. pen. supra De constitu.
 pecu. Facit optimè. l. fina. infra. hoc titu. Et banc opini-
 onem tenuerunt Simon Vincenti. & Jacob. Butriga.
 quos Alberi. retulit in. l. Generaliter, in princip. infra
 hoc titu. adiiciens, quod banc opinionem usus approbat.
 Sed & Bal. in. l. Si ex pretio, ad finem, supra Sicer-
 tum peta. ita scribit, Quærit hic Cynus, nunquid chi-
 rographū operetur in alijs cōtractibus idem, quod in cō-
 tractu mutui, ut si spe futuri cōtract⁹ aliquid cōfiteor
 in quocūq; cōtractu, oporteat querelā opponere infra
 biennium? Gl. uidetur se referre solūm ad contractum
 mutui, ut insti. De litera obliga. Cynus uerò secūdūm
 Jacob. de Rauē. dicit, quod idem in omni contractu.
 Quod est notabile. Hæc Bal. Saly. etiam ibi. n. io. sic
 scribit. Quæro quartò cum Cyno, si chirographū ema-
 nat spe futuræ celebrationis alterius contractus quā
 mutui, nūquid eodem modo obligat quo in mutuo: ut sic
 eodem modo possit opponi exceptio? Et dicit quod sic
 secundūm Jacob de Rauē. Sed glo. sentit oppositum

Insti. De litera. obliga. in princi. Ideo maturius cogitã
 dum relin. suo. Angel. etiam Perus. cons. 156. Domina
 Angelina, secũdũ hanc opinionem ex facto uidetur
 respondiſſe. Sed & Rapha. Fulgos. in. l. Cum de inde-
 bito. n. penul. in fi. ff. De proba. retulit, aliquos fuiſſe
 Dd. qui acciperent generaliter. d. l. In contractibus:
 ſed quòd oportet cum glo. trãſire. Licet (inquit) eorũ
 opinioni plurimũ alludat prima facies & literarum
 figura. Idem Fulgos. i. l. Generaliter. n. 2. infra eo. ſcri-
 bit, ſemper ſibi in diſputatione placuiſſe hãc opinionẽ.
 Et pro ea fortiter inducit tex. in. l. Antiqua. §. Si nau-
 tem, ſupra Ad Velleia. ubi ſi mulier confeſſa fuerit,
 ſe pecuniam uel res accepiſſe pro interceſſione: ea con-
 feſſio regulariter mulieri non nocet. Deniq; creditor
 ſi uelit obtinere, probare debet, mulierem res uel pecu-
 nias accepiſſe. Sed communem opinionẽ tenendo, quã
 ſequi ſe ait contra ſecretum conſcientiæ, reſpondet ad
 eum. §. in muliere ſpeciale eſſe. Quoniam qua fragilita-
 te intercedit, eadem cõfitetur. Item cũ grauetur mu-
 lier in eo, quòd ſi inſtrumentum tribus teſtibus ſignatũ
 ſit, omnimodò ei ſtatur: in alio fuit releuata, ne ſtatim
 præiudicaret confeſſio. Subiungit idem Doctor, bel-
 liſſimam quæſtionem eſſe, nũquid illa exceptio, quæ da-
 tur mulieri cõtra ſuam confeſſionẽ i hoc, ut creditor te-
 neatur probare, finiatur biennio? Et reſpondet, quòd.

1. In contractibus, loquitur in mutuo: ideo uidetur nullo tempore finire. Quod satis reputat difficile. Id. Fulgos. in. d. l. In contractibus. n. 2. pro hac opinione Simonis Vincenti. expendit glo. ubi in. 2. scholio, ut repetijt in. §. Sed quoniam, eiusdem. l. uers. Nota argumentum. Sed tamen tex. qui Fulgosium implicauit, in. d. l. Antiquæ. §. Si autem, † expeditam interpretationem habet: ut non uideatur oneraturus presentem inspectionem. Nec enim mulier eo casu exceptionem habet non numeratæ pecuniæ, quæ in spe futuræ numerationis fundamentum habet: ut aliàs diximus ex Bal. traditione i. l. i. supra De conditi. obturpem causam. Sed simpliciter negando tuta est, si stipulator non probet, eam pecunias uel res accepisse. Sic biennij quæ stio superuacua est: quum mulier eo casu non habeat exceptionem. Facit quod in simili notauit Bal. pen. col. uers. Vltorius habetis, in Authen. Hoc ius, supra De sacrosan. eccles.

4 Secundo pro hac opinione fortissimum argumentum præstat †. §. Sed quoniam. d. l. In contractibus, infra eo. Vbi Iustinianus à generali regula, quæ i. princ. l. tradiderat, excepit confessionem debitoris rerum uel pecuniarum apud se depositarum: ut contra huiusmodi confessionem non sit ei danda exceptio non numeratæ pecuniæ. Ergo si exceptio debet esse de regula, conuincitur, regulam ad omnes causas regulariter pertinere, non uero ad causam mutui duntaxat

dūtaxat. Quo argumento præcipuè Simon Vincēti. & Fulgos. usi sunt. Sed et si huius argumēti formidine Accurs. et interpretes eū tex. retulerūt ad creditoris confessionem, qui scriberet, res à se depositas sibi fuisse restitutas: uerba tamen solum debitorem manifestè respiciunt, ut aliàs cum OdoFRE. & Barto. diximus. Quorum auctoritas ad hanc quam tētamus, op̄inionē rectè inducitur. Præterea Ioā. Petrus Ferra. in Practi. Papien. in forma libel. in actio. hypotheca. in uerb. In deposito, Ias. Riminal. Curti. Iunior. Alcia. in. l. i. supra De edendo. Thomas Parpal. in. l. 2. n. 9. ff. Si certum petat. priuilegiū in confessione depositi esse dixerūt expressū in eo. §. quòd huiusmodi cōfessionō sit irrita per exceptionem non numeratæ pecuniæ. Igitur eisdem consequens fuit, hoc agnoscere, exceptionem nō numeratæ pecuniæ regulariter in omnibus causis locū habere. Alioqui nullum esset priuilegium in cōfessionē facta ex causa depositi.

Tertiò grande huius op̄inionis argumentum colligitur ex. §. Super cæteris. d. l. In contractibus. Probat̄ur enim ad contextum literæ, & agnoscunt omnes, quòd exceptio non numeratæ pecuniæ, quæ creditori intra xxx. dies conceditur, locum habet non solum in pecunia numerata & rebus, quæ consistunt in pondere uel mensura, sed etiam in speciebus & in omnibus causis, quæ

nec mutui sint, nec dotis. Planè quum Iustinianus in. §. Sed quoniam, expresserit, uelle se coarctare exceptionem hanc, quæ creditor datur: uerosimile nõ est, quòd eam in tempore coarctauerit, in rebus uerò & causis extenderit. Præsertim quum litigatores exceptionem datam debitoribus niterentur extēdere ad securitates, factò argumēto à regula. d. l. In cōtractibus, in princi. Ut appareat, non minus generaliter pecunias & res accipiendas esse in. d. l. In cōtractibus, in princi. quàm expressum sit in. d. §. Super cæteris. Deniq; Bart. in noua additione in. d. §. miratur, cur differentia recepta sit inter creditoris et debitoris exceptionē, ut debitor tantum ex causa mutui habeat exceptionē favorabilē: creditor autem generaliter ex omnibus causis sibi solum fuisse confessus habeat exceptionem. Et cogitandum super hoc reliquit.

Quartò facit regula & tex. in. l. Aduersus, infra hoc titu. declarantis, ibi habere locum exceptionem non numeratæ pecuniæ, ubi quasi credita pecunia petitur. Igitur quum uerbum credendi generale sit, nec ad mutui causam ex pprietate restringi debeat. l. 2. §. Creditum. ff. Si certum petat. exceptio non numeratæ pecuniæ etiam in alijs causis locum habet.

Quintò Iustiniani uerba exprimere uidentur hanc sententiam & in. l. pen. infra. eo. quū ait, CUI COMPE

TIT HVIVSMODI EXCEPTIO VEL DOTIS
 VEL ALTERIVS CAVSÆ NOMINE. Quæ uer-
 ba ostendunt, debitorum exceptionem uel querelam de
 non numerata pecunia ad mutui causam non restringi.
 Nam & si t̄ alter de duobus dicatur, ut in notabili spe⁶
 cie obseruat Angel. Aret. in tracta. maleficio. in uerb.
 Et dicto maleficio semper adstitit. n. s. et tradunt No-
 uiores in. l. Si creditores, in uerb. ALTER PRO AL-
 TERO supra De pactis, illud uerū est, si relatiuē sumi
 queat. Igitur quum in. d. l. pen. nulla esset facta mentio
 causæ mutui, uerbum, ALTERIVS, generaliter accipi-
 endum est, ut etiam in. d. l. In contractibus. §. Super cæ-
 teris, in uerb. ALTERIVS. Facit tex. cum glo. in. l.
 Ancillæ, & ibi Bal. i. col. notat, infra De furtis,
 tex. cum glo. ubi Aret. in. l. Si duo rei, in uerb. altera.
 ff. De duobus reis.

Sexto & ultimo induco tex. in princip. Insti. De
 litera. oblig. ubi Iustinianus scribit, exceptionem non
 numeratæ pecuniæ locum habere, quouies quis scriptu-
 ra obligaretur. Igitur si ostendero, t̄ literarum obliga-⁷
 tionem generalem fuisse, consequetur, tam generaliter
 exceptionē non numeratæ pecuniæ accipiendam, quam
 latè patuit obligatio literarum. Quod autem literarū
 obligatio efficax fuerit non tantūm ex mutui causa sed
 etiam ex alijs causis, uerba Iustimani indicare uidentur
 in. d.

*in. d. princip. scribentis, OLIM SCRIPTURA FIE-
 BAT OBLIGATIO QVAE NOMINIBVS FIERI
 DICEBATVR QVAE NOMINA NON SVNT IN
 VSU: quum nominis appellatio ad omnē contractum et
 obligationē pertineat. l. Nominis. ff. De uerb. signifi.
 Præterea sicut uerborum obligatio uariis causis apta-
 tur, & pendet ex negotio contracto. l. c. ff. De uerb.
 obliga. Sic & literarum obligatio, argumē. l. Nō fi-
 gura. ff. De actio. et oblig. l. i. in fi. ff. De annu. lega.
 §. fin. Insti. De obliga. Hoc cōstat ex Theophilo græ-
 co interpretē in. d. princip. Scribit enim, literarū obli-
 gationem olim fuisse ueteris nominis in nouum creditū
 per solēnes literas transformationem, ut si quis ex loca-
 tionis aut emptionis aut mutui aut stipulationis cau-
 sa mihi esset obligatus, inciperet extincta priore obliga-
 tione mihi idem debere ex literarū obligatione. Quod
 est notabile ad intellectū. l. Aduersus, infra hoc tit.
 Idē expressim tenuerūt Iacob. de Rauē. & Cynus,
 quos Bal. inibi ad finē secutus est in. l. Si ex pretio, su-
 pra Si certum petat. Hoc & Bar. probauit in. d. l. In
 contractibus, & in. l. una. n. 9. ff. De condicti. ex. l. ubi
 Iason. n. 3. idem ex eius sententia collegit.*

*His itaq; argumentis publicè olim defendi, exce-
 ptionē non numeratæ pecuniæ cū sua prærogatiua ge-
 neraliter cōpetere in omnibus contractibus, in quibus*

pecuniae uel res numeratae uel datae esse conscribuntur. Et duo receptae uulgo sententiae potissima argumenta dicebam non obstare. Alterum ex. l. Generaliter, infra eo. quoniam reuera Iustinianus ibidem non distinguit causam mutui ab alijs causis secundum ea, quae supra tradidi in pagina. 100. Alterum etiam argumentum negabam obstare, quod colligi uidebatur ex tit. De dote cauta non nume. & ex. §. In omni, in fine. l. In contractibus, infra eo. Respondebam enim, quod causam dotis non ideo separatae fuisse ab alijs causis, quod in alijs cessaret nostra non numeratae pecuniae exceptio: sed magis illo nomine, quod in causa dotis diuersa tempora fuerunt statuta, ut probatur in. l. fina. infra De dote cau. non numer. in Rub. & princip. De tempori. non solu. pecuniae super dote Colla. 7.

Et per haec apparet, huius. l. materiam tam in theorica quam in praxi clarijs & plenius traditam esse scholaribus in noua Conimbricensi Academia comorantibus.

Laus Deo.

IN HIS COMMENTARIIS NIHI L
esse, quod religioni CRHISTIANAE repugnet,
iudicauit D. Pellagius Rodericus sacrae
Theologiae Doctor doctissimus.

INDEX RERVM IN HIS

*Commentarijs contentarū: cuius prior numerus paginam,
posterior numerum indicat.*

ABSOLVTIO

- utrum p̄sit ei, qui iura
uit, mutuā se accepit
se pecuniam: ut nō ob
stāte iuramēto possit
opponere exceptionē non nume
rata pecuniæ. p. 111. n. 4.
- Acceptit verbū à Notario assertū quo
modò intelligēdū sit. p. 157. n. 4.
- Accursius in. l. 2. in verb. constitit
hoc tit. quomodò possit intelligi.
p. 182. n. 2.
- Accurs. in. l. Iulianus, in. 1. scholio. ff.
De condictio in debi. quomodo
intelligendus. p. 235. n. 4.
- Accurs. in. l. Si ex pluribus, in. 4. &
fina. scholio. ff. De solutio. quo
modò intelligendus. p. 212. n. 3.
- Actio doli & exceptio utrum com
petant contra nutritorem & nu
tricem. p. 55. n. 5.
- Actio iudicati actio in factum est.
p. 67. n. 5.
- Actio ex literarum obligatione na
scitur etiam si eodem tēpore nu
meratio interuenerit. p. 27. n. 1.
- Actio ex numeratione utrum nasca
tur, si eodem tēpore is, cui nume
ratum est, se literis obligauerit. p.
31. n. 6.
- Actor, qui numerationē probauit p̄
vnū testē confessionē verò aduer
sarij pbauit per alterum: utrum
satis probasse numerationem vi
deatur. p. 243. n. 1.

- Agens ex numeratione an vincere
debeat, si confessionē aduersarij
solū probauerit. p. 95. n. 4.
- Agnoscentis cautionis fidem, regula
riter excipere nō potest de nō nu
merata pecunia. p. 103. n. 1.
- Agnoscere fidem cautionis an videa
tur is, qui creditori partem sim
pliciter quantitaris soluit, non re
ferēdo se ad cautionē. p. 105. n. 4.
- Allegari potest iuris præsumptio
post cōclusionē in causa simul cū
iuris allegationibus. p. 49. n. 6.
- Alter de duobus qm̄ dicatur. p. 272.
- Argentarius fideiussor potest cōue
niri & exigi, nō excusso p̄cipali.
p. 155. n. 2. Et an hēat exceptionē
nō numerata pecuniæ. p. 154. n. 1.
- Authē. Cōtra qui propriā. hoc tit.
quibus casibus p̄cedat. p. 37. n. 2.

B

- Bal. in. l. pecuniæ. C. de solutio.
quomō intelligēdus. p. 87. n. 12
- Bal. cōf. 197. in fi. li. 3. quomodò intel
ligendus. p. 116. n. 2.
- Bar. in. l. 2. §. fi. n. 5. ff. Si certū petā.
quomodo intelligēdus. p. 103. n. 4.
- Bar. i. l. Certi cōdictio. §. Si nūmos
n. 10. ff. Si certum petā. quomodo
possit intelligi. p. 51. n. 3.
- Bar. in. l. Triticū. n. 4. ff. De verb.
oblig. quō intelligēdus. p. 12. n. 2.
& p. 137. in p̄i. cū pluribus sequē.
- Biennij tempus non currit contra
minores xxv. annis. p. 194. n. 1. &

INDEX.

- vtrum elapso hoc tēpore, audia-
 tur literis obligatus, si velit pro-
 bare negativā. p. 167. n. 2.
- B**onæ fidei mētio posita in conclu-
 sione actionis vel exceptionis
 an faciat actionē vel exceptio-
 nem: contra parentes patronos
 ut procedere, si in facti narra-
 tione mentio doli facta est. p. 58.
 C. (n. 9.)
- C**autio quibus casibus dicatur
 esse alicuius. p. 36. n. 1.
- C**autio sine causa emissa obligat effi-
 caciter eum, qui agnoscendo eius
 cautionis fidem, partem solvit.
 p. 104. n. 3.
- C**autio ex mutui causa creditori da-
 ta præiudicat interim debitori,
 dum nō queritur, aut non oppo-
 nit exceptionem. p. 50. n. 1.
- C**ausa stipulationis libello est inse-
 renda. p. 68. n. 8.
- C**hirographū, quo quis se obligat
 ad reddendā pecuniam, quam ac-
 cepit, intelligitur de pecunia mu-
 tua. p. 10. n. 2.
- C**iviliter duntaxat obligatus debi-
 tor an possit intra bienniū nō so-
 lum condicere cautionem, quam
 spe futuræ numerationis dedit,
 sed etiam petere lib. rationē à cre-
 ditore. p. 259. n. 1. e.
- C**ompensationis exceptio non op-
 pugnat rem iudicatā: vnde ante
 executionē pot. opponi. p. 237. n. 5.
- C**ōdictio sine causa, quæ debitori
 datur ad repetendū à creditore
- chirographū, tēporalis est, sicut
 et querela non numeratæ pecu-
 niæ. p. 69. n. 1.
- C**ōdictio sine causa, quæ persona-
 lis actio est, finitur quandoque
 triennio. p. 70. n. 2.
- C**ōdictio sine causa, de qua p. gl. in
 l. Iulianus. ff. De cōdicti. n. debi.
 utrū oriatur post executionē, an
 statim post re iudicatā. p. 238. n. 6.
- C**onfessio facta præsentē parte &
 tacente utrū plenē probet in
 eius fauorem. p. 94. n. 2. Et quod
 utilior sit, quando expressim ac-
 ceptatur: quàm si tacitè accepta-
 ta videatur. p. 95. n. 3.
- C**onfessio debiti facta in vltima vo-
 luntate absente parte nō probat
 debitū plenē, sed tantū semiple-
 nē. p. 124. n. 2. Et an hoc præcedat
 etiam si confessio talis sit, quæ fa-
 cta inter vivos debitū plenē pro-
 baret, etiam si facta fuisset absen-
 te parte. p. 125. n. 3.
- C**onfessio facta ex mutui causa sine
 literis & sine stipulatiōe nec qui-
 dem abusuē potest appellari mu-
 tuū civile. p. 162. n. 7. & p. 256. n. 8.
- C**onfessio ex causa mutui enuncia-
 ta parte absente, probat semiplenē
 numerationē sine metu exceptio-
 nis nō numeratæ pecuniæ. p. 96. n. 5.
- C**ōfessio, quæ semiplenē probat, qn
 doq; utilior est, quàm quæ plenē
 probat. p. 97. n. 6.
- C**ōfessio facta p. aliū principali ap-
 probatē utrū possit irrita fieri.

- per exceptionē vel querelā non numeratæ pecuniæ. p. 151. n. 1.
- Confessiones similis quantitatis ad vnam eandēq; summā in dubio referendæ sunt, etiam si obligēt. p. 145. n. 9.
- Confessus in priuato chirographo, se mutuā pecuniā Titio debere, etiam si nō addat verbū aliquod dispositiuū, promittere eā intelligitur: & literis manet obligatus. p. 13. n. 3.
- Confessus in scriptura, se debere ex alijs causis, quā mutui, promittere quidē videtur: sed ciuilitur obligatus non manet. p. 14. n. 4.
- Cōfessus in iudicio, se mutuam pecuniā recepisse, an habeat exceptionē nō numeratæ pecuniæ. p. 120. n. 1. Et quid si confessus sit in publico instrumento habente paratam executionem. p. 121. n. 3.
- Confessus, penes se habere mutuam pecuniā habet nihilominus exceptionem non numeratæ pecuniæ, p. 106. n. 2.
- Confessus in vltima volūtate Titium debitorem sibi soluisse, videtur eū dē liberare per fideicommissum voluisse, si non soluit. p. 129. n. 8.
- Confessus in vltima voluntate, se aliquid Titio debere, videtur id Titio legasse, si nō deberet: quanuis verbum dispositiuū minimē subiecerit. p. 128. n. 6. Et an hoc procedat, si confessus sit, decem à Titio mutua recepisse, quæ non receperat. p. 128. n. 7.
- Confessus in veritate se mutuū recepisse, non habet beneficiū exceptionis non numeratæ pecuniæ. p. 115. n. 1.
- Confessus se recepisse aliquid ex depositi causa vel alia simili, nō infirmat suā cōfessionē maximē factam in publico instrumento, etiā si prober, quòd tempore confessionis nihil recepit. p. 192. n. 8.
- Cōfitens se recepisse dotem, quā nō recepit, videtur tacite pacisci cū eo, cuius voluntate confitetur, dotem sibi dari. p. 136. n. 4.
- Constitutum an eo modo possit accedere ciuili obligatiōi, quo & fideiussio. p. 46. n. 5.
- Creditor, qui fatetur, debitorem præsentem sibi soluisse, nō videtur eundē facere pactū de nō petendo: secus si fateretur, eundem sibi nō teneri. p. 16. n. 7. Et. p. 129. n. 8.
- Creditor, qui ante xxx. dies à tempore suæ confessionis, agere coepit, vtrūm habeat replicationem non solutæ pecuniæ, si quo tēpore replicat, elapsi iam sint xxx. dies. p. 203. n. 4.
- Creditor vtrūm post xxx. dies audiatur, si replicet, spe futuræ solutionis datam à se apocham debitori, & quòd hoc vult pbare. p. 220. n. 1. cum sequent.
- Creditor qui apochā debitori dedit, etiam post xxx. dies auditur, si p cōfessionem debitoris se præten-

- te factam, velit probare negati-
uam. p. 223. n. 4.
- Creditor, q sine scriptura confessus
est, solutam sibi fuisse pecuniã,
etiã post xxx. dies auditur, si quo
cũq; legitimo modo negatiuã ve-
lit probare. p. 223. n. 3.
- Creditoris confessio statim illi no-
cet, & interim dũ nõ queritur, aut
non opponit de nõ soluta sibi pe-
cunia. p. 132. n. 11.
- Creditoris exceptio intra xxx. dies
ad omnes causas regulariter in-
ducitur, ex quibus sibi solum
confessus est. p. 2. 5. n. 1. & p. 270.
vers. Tertio.
- D
- D**ebitor, qui debitum probatũ
per fidem publici instrumẽti
nõ potuit pbare se soluisse p apo-
chã creditoris, poterit post cõde-
nationẽ & executionẽ, cõdicere
solutionẽ ex apocha probandã. p.
234. n. 2. Et an hoc casu possit an-
te executionẽ intẽdere, vt per mo-
dũ cõpensationis ratio habeatur
cõdicticnis sine causa. p. 235. n. 3.
- Debitor vtrũ ab eo, cui spe futu-
ra numerationis se literis obliga-
uit possit exigere, vt sibi mutuã
det pecuniã. p. 262. n. 1.
- Depositi cõtractus est, etiã si pecu-
niã ad numerũ depositæ domini
um transeat in eũ, apud quẽ depo-
nitur. p. 81. n. 4. Et põt hoc depo-
sitũ incõtineti repeti. p. 84. n. 7.
- Depositũ sibi restitutũ à debitore fu-
isse cõfessus an heat itra xxx. di-
es qrelã & exceptionẽ. p. 206. n. 2
- Dinus in. c. Locupletari, in fine De
regu. iuris. lib. 6. quomodo intel-
ligendus. p. 226. n. 8.
- Doli actio et exceptio, videtur supra in
verb. Actio. Et qd doli actionem
proponẽs non debeat in libello
vllã facere menciónẽ, quòd sit in-
tra biennium p. 180. n. 4.
- Doli exceptio aduersus quas perso-
nas nõ decur p. 55. n. 4. Et an de-
tur cõtra eũ, qui sit in ignorantia
etiam non iusta. p. 54. n. 2.
- Doli exceptio nõ est probanda ab eo
qui dicit, se dedisse cautionẽ spe
futuræ numerationis, & nõ esse
sibi numeratã pecuniã. p. 53. n. 1.
Et nõ magis opponi potest post
bienniũ, quã exceptione non nu-
meratæ pecuniæ. p. 171. n. 3.
- Doli exceptio vtrũ videatur opposi-
ta: an verò exceptio nõ numeratæ
pecuniæ, si reus ex cautione con-
uẽtus factũ simpliciter narraue-
rit sine doli menciónẽ. p. 67. n. 8.
- Donandi animus in confessione fa-
cta ex causa mutui debet euide-
ter probari. p. 102. n. 2.
- Dotis cã cur separationẽ recepit ab
alijs causis circa exceptionẽ nõ
numeratæ pecuniæ. p. fina.
- Duo chirographa similis mutuz
qntitatis vtrũ ad eandẽ, an ad di-
uersam quãritatem in dubio refe-
renda sint. p. 138. n. 6.
- E

INDEX.

Ecclesiasticae personae non sunt iudicandae per leges civiles, quae sentiant, non audiendum post xxx. dies creditorem, si velit probare negatiuam. p. 224. n. 6.

Exceptio non est perpetua, si reus eam potuit per modum agendi proponere. p. 60. n. 2.

Exceptio in factum in hac materia quando proprie competat. p. 64. n. 1. Et quod differat ab exceptione non numeratae pecuniae quasi genus ab specie. p. 66. n. 4.

Exceptio non numeratae pecuniae non habuit olim praerogatiuam, quam hodie habet. p. 59. n. 1. Et est in factum exceptio. p. 66. n. 3. Et consistit in duobus. scilicet in spe futurae numerationis, & quod non fuit numeratum. p. 50. n. 2. Et proprie competit, siue ex stipulatione, siue ex literis conueniatur reus. p. 65. n. 2. Et potest opponi post litem contestatam quasi peremptoria. p. 48. n. 3.

Exceptio non numeratae pecuniae vtrummodo magis creditorum, quam fauore debitorum meruerit praerogatiuam. p. 61. n. 4. Et an in scriptis proponi debeat. p. 47. n. 1. Et an possit allegari post conclusionem in causa. p. 48. n. 4. Et vtrum possit tolli per statutum. p. 130. n. 1. Et an competat contra confessionem probatoriam sine scriptis factam. p. 93. n. 1. Et an detur contra confessionem mutui praeteriti. p. 98. n. 1. Et vtrum competat, etiam suis, cui

quis confessus est mutuam se debere pecuniam, promiserat antea eidem se mutuam daturum. p. 146. n. 1.

Exceptio non numeratae pecuniae non competit contra confessionem depositae ad numerum pecuniae. p. 87. n. 5. Nec contra mutui confessionem, si praecedens alia causa dicitur in mutui causam fuisse conuersa. p. 90. n. 1. Nec contra confessionem factam in vltima voluntate. p. 123. n. 1. Nec contra confessionem factam animo donandi. p. 101. n. 1. Nec contra geminatam confessionem. p. 131. n. 1. Nec contra confessionem iudicialem. p. 120. n. 1. Nec contra confessionem iuratam. p. 108. n. 1. Nec contra confessionem iuramento decisorio confirmatam. p. 120. n. 2. Nec contra confessionem factam pupillo a tutore. p. 149. n. 1.

Exceptio non solutae dotis aequè datur contra uxorem patrisque uxorem, & quemlibet extraneum. p. 148. n. 3.

Exceptio non solutae dotis vtrum ei detur, cui ante dos fuerat promissa. p. 147. n. 2.

Exceptio non solutae pecuniae, quae creditori datur, replicatio magis est. p. 201. n. 1. Et an detur intra xxx. dies ei creditori, qui coram rogatis testibus confessus est sibi solutum. p. 210. n. 1. Et an ei, qui pacto debitorem liberauit. p. 212. n. 2.

Extraneus a patre filiae nuptiae quo casu distinguatur circa exceptionem non numeratae dotis. p. 149. n. 4.

INDEX.

F

Flētio numeratiōis an inducatur per lapsum biennij. p. 173. n. 4.

Fideiussor potest ab eo, pro quo fideiussit, repetere quod probat se creditori soluisse per solā creditoris cōfessionem. p. 231. n. 10. Et etiam si lapsi sint 30. dies à tēpore talis confessionis, poterit debitor hanc fideiussoris exactiōnē impedire, opponēdo exceptiōnē non solutæ pecuniæ ex persona ipsius creditoris. p. 233. n. 12.

Fides cautionis nō omnino nullius momenti efficitur, opposita intra legitimū tempus exceptiōne nō numeratæ pecuniæ. p. 240. n. 1. Et quādo videatur agnita fides cautionis, vi. supra. in verb. agnōcēs.

Fraus facta de contractu mutui ad contractū depositi retinet exceptiōnē non numeratæ pecuniæ. p. 87. n. 10. Et quomodo talis fraus deprehendatur. p. ead. n. 11.

Frustrā aduerbiū ad effectū quandoque refertur. p. 22.

G

Geminata cōfessio excludit bñficiū huius exceptiōis. p. 131. n. 1.

Geminata confessio probat, etiā si facta sit absente parte. p. 185. n. 3.

H

HÆres eius, qui mutuatæ pecuniæ cautionē dedit, ætatis beneficio potest restitui à biennij præscriptiōe: quæ aduersus ipsum cōpleta est. p. 193. n. 4.

Hæres eius qui mutuatæ pecuniæ cautionem dedit, potest etiā si maior annis sit, ex generali clausula restitui à biennij præscriptiōe: quū probabiter ignorauit, defunctū cautionem dedisse. p. 200. n. 7.

I

Innoctius in cap. Quia pleriq; n. 2. De iuni. eccles. quomodo intelligendus. p. 228. n. 9.

Instrumentum emptionis seruorum sicuti si donetur & tradatur, videtur donati & traditi ipsi seruituta quoq; si is, cui donatum est, reddiderit instrumentum eidē à quo acceperat: videtur ōnia in pristinū statū reposita. p. 260. n. 2.

Instrumentū publicū pbat debitū, si i eo asserta sit pecuniæ receptio: quannis causa non fuerit expressa. p. 156. n. 2. Et excludit vtilitatē exceptiōis non numeratæ pecuniæ. p. ea. n. 1.

In intellectus. l. Tale pactum ff. De pactis. p. 217. n. 7. Et. l. Nō debet De dolo. p. 59. n. 17. Et. l. Qui pecuniā Si certū peta. p. 23. n. 7. Et: §. Marcellus. l. Si duo patroni De iure iurā. p. 17. n. 10. Et. l. 4. Cōmoda. p. 30. n. 3. Et. l. Qui ad certū Loc. p. 5. n. 4. Et. l. Si chirographū De proba. p. 218. n. 8. & §. Dotis. l. Si ego De iure doti. p. 40. n. 4.

In intellectus. l. Ex snia. ff. De testate. p. 14. n. 5. Et. l. 1. in fin. De annuis lega. p. 5. n. 5. Et. l. Aurelius. §. fina. De libera. leg. p. 137. n. 5. Et. l. j

INDEX.

§. fi. De obsequijs. p. 57. n. 6.
 Intellectus. l. 2. §. Circa. ff. De doli
 exceptio. p. 63. n. 6. Et §. Generali
 ter, ea. l. p. 55. n. 3. Et. l. Cōsensu De
 actio. & oblig. p. 5. n. 3. Et. l. Non
 figura, eo. ti. p. 4. n. 2. Et. §. Si quis
 igitur. l. 1. De verb. oblig. p. 41. n.
 9. Et. §. Chrysogonus. l. Si ita, eo.
 ti. p. 153. n. 2. Et. l. Si acceptolatū,
 in fine De accepti. p. 223. n. 5.
 Intellectus. l. Si ex preterio. C. Si certū
 peta. p. 92. n. 4. Et l. fin. De cōdi.
 ex. l. p. 178. n. 2. Et. l. 2. §. fi. De con
 sti. pecun. p. 130. n. 2. Et. §. Sin aut.
 l. Antiquæ Ad velleia. p. 269. n. 3.
 Et. l. i. Denon numer. pecun. p. 44.
 n. 4, & l. 2. eo. ti. p. 71. n. 2. Et. l. Si
 ex cautione. p. 22. n. 2. & p. 32. n. 1.
 Et. l. Cum fidem, eo. tit. p. 106. n. 5.
 Et. l. Aduersus, eod. tit. p. 91. n. 2. &
 p. 271. n. 5. Et. l. Si intra, eod. tit. p.
 199. n. 6. Et. l. Cum vltra, eod. ti. p.
 176. n. 5. Et. l. Generaliter, eo. tit. p.
 100. n. 2. Et. l. Incōtractibus, in prī
 ci. eo. tit. p. 266. n. 2. Et. §. Sed qm.
 p. 26 n. 9. et. p. 206 n. 3. & p. 269. n.
 4. Et. d. §. Sed quoniā, vers. Illis.
 p. 132. n. 2. Et. d. l. In cōtractibus.
 §. Super ceteris, in prīc. p. 217. n.
 6. Et. d. §. Super ceteris, in fine. p.
 220. n. 2. Et. l. pen. eo. ti. p. 271. n. 6.
 Et. l. fi. eod. tit. p. 77. n. 4. & p. 110.
 n. 2. Et. l. Si voluntate De dotis p
 missio. p. 263. n. 2.
 Intellectus §. Planè Insti. De litera.
 obliga. p. 22. n. 3. & p. 30. n. 2. Et
 §. Idem iuris De excepti. p. 25. n.

8. Et Authen. De tempo. nō solu
 pecun. super dote, in verb. repli
 cationes Colla. 7. p. 202. n. 2.
 Intellectus cap. Bonafides, extra De
 deposi. p. 85. n. 8. Et cap. Cum dile
 ctus De successio. ab intesta. p.
 245. n. 2.
 Intellectus. l. 9. tit. 1. Part. 5. p. 74. n.
 4. & p. 76. n. 2 & p. 177. n. 6.
 Intellectus Regia nostra, l. Ordina.
 lib. 3. tit. 4. §. 9. p. 234. n. 1. Et eo.
 lib. 3. tit. 85. in princ. p. 98. n. 7.
 Intellectus Ordina. Reg. lib. 4. tit. 3.
 in princ. p. 118. n. 4. Adde pro hoc
 intellectu. l. Reg. li. i. tit. 59 §. E de
 fendemos. & li. 4. tit. 6. §. E q̄nto.
 Intellectus. l. Reg. lib. 4. tit. 47. in
 princ. p. 178. n. 1. Et vers. E posto.
 p. 73. n. 2. & p. 204. n. 1. Et. §. Pe
 rò, ibi, em tres do bro. p. 194. n. fi.
 Et eiusdem §. ibi. Sera cōstrāgi
 do. p. 269. n. 1. Et eiusdem. §. vers.
 Saluo. p. 56. cum sequē. Et. §. E
 finandose. p. 200. n. 8. Et. §. E se o
 de uedor. p. 103. n. 1. Et. §. E posto.
 p. 181. n. 1. Et. §. fin. p. 240. n. 1.
 Intellectus. l. Reg. lib. 4. tit. 63. §. E
 bem affi. p. 125. n. 4.
 Iuramentum appositū confessioni
 mutuo receptæ pecuniæ facit ces
 sare beneficium exceptionis non
 numeratæ pecuniæ. p. 16. n. 9. Et
 p. 108. n. 1. Et an hoc casu possit q̄
 nō recepit pecuniā, se in foro cō
 tentioso defendere ab eo, cui ita
 iurauit. p. 113. n. 6.
 Iuramentū decisorium in cōtractu